

VEDTEKTER,
HANDLINGSPROGRAM
OG POLITISKE
UTTALELSER

2023 - 2027

Vedtatt på det 40. ordinære
landsmøte / 10. - 14. mai 2023

Forbundet for
arbeidsfolk

NORSK ARBEIDSMANDSFORBUND

Våre verdier

Felleskap

Vi er arbeidsfolk, det er vår identitet og vår felles sak. Sammen er vi en sterk part i forhandlinger om arbeidsfolks rettigheter og fordeler.

Rettferdighet

Vi vil at folk skal behandles rettferdig. Man skal få lønn som fortjent, og forskjellene skal være små. Ingen skal utnytte andre for egen gevinst. Rettferdighet er en dyd som vårt velferdssamfunn er bygget på, som vi skal ta godt vare på.

Redelighet

Vi tror på et ærlig dags arbeid, og vi utnytter ikke andre for å berike oss selv. Vi har ingen skjulte agendaer, og vi sier hva vi mener. Vi kan være harde og standhaftige, men aldri urettferdig eller urimelig.

På de følgende sider finner du vedtekter, handlingsprogram for Norsk Arbeidsmandsforbund for perioden 2023-2027 og politiske uttalelser. Disse ble vedtatt på forbundets 40. ordinære landsmøte 10.-14. mai 2023.

Vedtekter

Del I: Forbundets vedtekter	6
Del II: Avdelingenes vedtekter	45
Del III: Klubbvedtekter	60
Del IV: Regler for valg av representanter til LOs kongress	68
Del V: Vedtektenes ikrafttreden, opphevelse og forandring	70
Del VI: Forbundets forsikringer	71

Handlingsprogram

Innledning	74
Formålsparagrafen	75
Egen organisasjon	78
Ungdomsarbeid	80
Verving og medlemspleie	82
Tillitsvalgte, omorganisering og konsern	84
Mangfold, likeverd og likestilling	87
Kommunikasjon, informasjon og samfunnskontakt	88
Samfunn og arbeidsliv	90
Kompetanse	95
Utdanning	97
Bolig og boligpolitikk	101
Internasjonalt arbeid	102
Klima, samferdsel og næringspolitikk	105
Tariffpolitisk arbeid	118
Arbeidstid	121
Arbeidsmiljø	124
Rettferdig pensjon for arbeidsfolk	127
Politiske uttalelser	132 - 144

**Vedtekteer
2023-2027**

Del 1: Forbundets vedtekter

§ 1 Forbundets virkeområde

Norsk Arbeidsmandsforbund, som er tilsluttet Landsorganisasjonen i Norge (LO) er en landsomfattende sammenslutning av medlemmer som kan organisere lønnstakere innen:

- Forvaltning, anleggs- og vedlikeholdsarbeid i offentlig regi
- Anleggsrelatert entreprenørarbeid
- Renholdsbransjen
- Vaktmestere, skadesanering, spesialrenhold og vedlikehold
- Asfaltarbeid
- Veivedlikehold
- Bergindustrien
- Kystverket
- Vaktselskaper
- Parkeringsselskaper
- Tunnel-, bom- og bruselskaper
- Skianlegg
- Fritids- og fornøyelsestilbud som drives i privat regi
- Miljøbedrifter
- Trafikkregulerende arbeid

Øvrige grupper som ikke kommer inn under bestemte fag- eller industriforbunds virkeområder og ungdom som er under utdanning som er rettet mot forbundets virkeområder.

§ 2 Formål

Forbundet har til formål:

1. Å organisere lønnstakere innenfor forbundets virkeområde og opprette tariffavtaler (overenskomster) om medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår.
2. Å fremme medlemmenes faglige, økonomiske, sosiale og kulturelle interesser og sikre at de får sin rettmessige del av produksjonsresultatet.
3. Å arbeide for å bedre pensjonistenes levekår og bedre medlemmenes pensjonsrettigheter.
4. Å arbeide for at medbestemmelse og bedriftsdemokrati styrkes.
5. Å arbeide for å bedre arbeidsvilkårene for tillitsvalgte og verneombud.

6. Å arbeide for likestilling og tilstrebe at øvrig mangfold i forbundets styrende organer sentralt og lokalt gjenspeiler andelen i medlemsmassen
7. Å arbeide for at fagbevegelsen alltid er fri og uavhengig.
8. Å utvikle det internasjonale faglige samarbeidet, og drive internasjonalt solidaritetsarbeid.
9. Å arbeide for avspenning, nedrustning og fred.
10. Å arbeide for å sikre frihet, solidaritet, likeverd og likestilling mellom mennesker og en rettferdig global fordeling av ressurser.
11. Å arbeide for et samfunn som bygger på sosialistiske grunnverdier og demokrati for å fremme en rettferdig fordeling av samfunnsgodene.
12. Å arbeide for rettssikkerhet og økonomisk demokrati med offentlig styring av finans- og kredittinstitusjoner.

13. Å motarbeide ulovlig kontraktørvirksomhet, sosial dumping og privatisering av offentlig virksomhet.
14. Å sikre at grunnarealer og naturområder overføres til samfunnseie, der dette bidrar til å fremme allmennhetens interesser.

§ 3 Medlemskap

1. Alle lønnstakere som har arbeid innenfor det virkeområdet som er bestemt i § 1, eller fyller betingelsene for student-og elevmedlemskap i LO og som aksepterer forbundets og Landsorganisasjonens vedtekter og vedtak, kan være medlemmer av forbundet. Medlemskap kan bare oppnås gjennom en avdeling.
2. Unntatt fra medlemskap er:
  - a) De lønnstakere/elever/studenter som står tilsluttet eller representerer et politisk parti eller organisasjon som har nazistisk eller fascistisk program eller formål som er beslektet med slikt program.

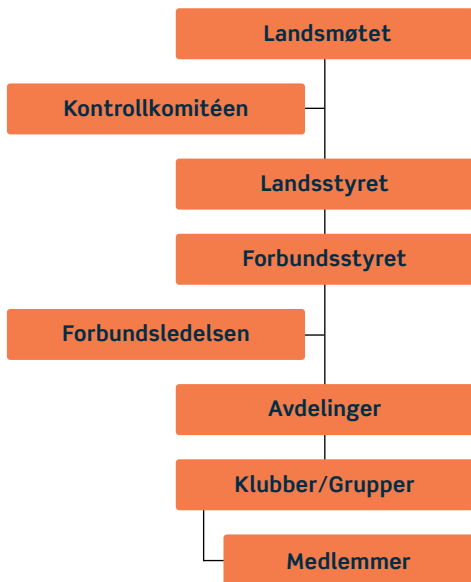
- b) De som har tatt arbeid under godkjent arbeidsstans eller er ekskludert av fagforbund tilsluttet LO. Disse kan ikke bli opptatt som medlemmer uten etter særskilt vedtak av forbundsstyret.
3. Medlemskap gjøres gjeldende fra innmeldingstidspunkt, men først etter første innbetaling av medlemskontingent er registrert. Forbundet kan ikke engasjere seg i tvister som er oppstått før innmelding.

Forbundet kan ikke engasjere seg i tvister som er oppstått før innmelding.

4. Tvist om opprettelse av medlemskap og utelukking av medlemmer i forbundet blir avgjort av forbundsstyret med mulighet til å anke tvisten inn for landsstyret. Slik klage må være forbundet i hende innen 1 måned etter vedtak er fattet.

§ 4 Forbundets oppbygging

1. Organisasjonskart:

2. Benevnelsen på avdelingene er Norsk Arbeidsmandsforbund, avdelingsnummer og geografisk benevnelse. Avdelingenes navn vedtas av forbundsstyret etter forslag fra avdelingene.

§ 5 Landsmøtet

1. Landsmøtet er forbundets høyeste myndighet. Ordinært landsmøte skal som regel holdes hvert 4. år på sted og tid som er fastsatt av landsstyret eller forbundsstyret. Tiden for landsmøtet skal fastsettes minst 6 måneder før det holdes.
2. Landsmøtet består av 180 valgte delegater fra avdelingene og av landsstyrets medlemmer. Forbundets valgte sekretærer som ikke er medlemmer av forbundsstyret eller landsstyret møter på landsmøtet med tale- og forslagsrett.
3. Forbundets kontrollkomité, distriktssekretærer med ansvar for daglig ledelse av avdelingene og tillitsvalgte for de ansatte i Norsk Arbeidsmandsforbund møter på landsmøtet med talerett. I saker

kontrollkomitéen har plikt til å uttale seg om etter vedtektene, har komitéen forslagsrett.

4. De 180 mandatene fordeles forholdsvis mellom avdelingene etter gjennomsnittlig antall betalende medlemmer siste kvartal året før landsmøtet holdes, inntil 3 kan brukes som utjevningsmandater. Representasjon skal søkes fordelt mellom de ulike yrkesgrupper i avdelingen. Det velges vararepresentanter i nummerert rekkefølge for alle de 180 delegatene.
5. Forslag til landsmøtets dagsorden må være kjent før avdelingene kan velge sine delegater. Valg av delegater foretas av avdelingenes årsmøter. For å kunne velges som delegat må vedkommende ha vært organisert i forbund tilsluttet LO i minst 3 måneder før valget foretas og ellers ha sitt medlemskap i orden.
6. Skjemaer for fullmakter må være fylt ut og sendt inn til forbundet innen den frist som er satt av forbundsstyret. Fullmaktene skal være underskrevet av to av avdelingsstyrets medlemmer. Fullmaktene granskes av en fullmaktskomité valgt av forbundsstyret. Komitéen legger sin innstilling fram for landsmøtet, som gjør endelig vedtak om godkjenning av fullmaktene.

7. Melding om tidspunkt for landsmøtet skal sendes avdelingene med anmodning om å sende inn forslag som ønskes behandlet. Forbundsstyret setter fristen for innsending av forslag. Den må ikke være kortere enn 3 måneder etter at landsmøtet er gjort kjent.
8. Avdelinger, grupper, klubber, landsstyret og forbundsstyret kan fremme forslag til landsmøtet. Grupper og klubber sender sine forslag gjennom avdelingen, som samordner og videresender disse med innstilling til forbundet. Gruppe må i denne sammenheng være en fast etablert gruppe i avdelingen, som holder egne årsmøter.
9. Forslag til dagsorden, forretningsorden og de innsendte forslag skal sendes avdelingene senest 2 måneder før landsmøtet. Delegationene skal ha landsmøtedokumentene tilsendt senest 14 dager før landsmøtet. Landsmøtet gjør vedtak om endelig dagsorden og forretningsorden.
10. Ved avstemning på landsmøtet har hver representant en stemme. Sakene blir avgjort ved stemmeflertall. I tilfelle av stemmelikhet er forslaget forkastet. Landsstyrets medlemmer har ikke stemmerett i saker

som angår ansvarsfrihet for de vedtak de har vært med på som medlemmer av landsstyret og forbundsstyret. Det samme gjelder saker om tvist mellom forbundsstyret og landsstyret som blir lagt fram på landsmøtet. I slike saker har de bare tale- og forslagsrett.

11. Forbundet betaler reise og opphold for representantene på landsmøtet, etter statens satser. De er også dekket av reiseforsikring. Reell, dokumentert tapt arbeidsfortjeneste dekkes. Diett under opphold avgjøres av forbundsstyret.

§ 6 Landsmøtets myndighetsområde

Landsmøtet skal:

1. Behandle og gjøre vedtak i alle saker som er ført opp på den vedtatte dagsorden. Landsmøtet skal uttale seg om landsmøteperiodens regnskap og årsberetning, samt fastsette landsmøteperiodens faglig-politiske beretninger.
2. Velge:
  - Forbundets ledelse bestående av leder, nestleder, organisasjonsleder, 4 forbundssekretærer og en

ungdomssekretær. Som ungdomssekretær er ingen valgbar etter fylte 31 år.

- Forbundsstyret bestående av leder, nestleder, organisasjonsleder og to forbundssekretærer og 1 representant fra det sentrale ungdomsutvalget med vara, samt 9 representanter med personlige vararepresentanter fra avdelingene. Fra forbundsledelsen velges det en 1. og en 2. vararepresentant.
- Landsstyret bestående av forbundsstyret og 16 representanter med personlige vararepresentanter fra avdelingene.

Disse valgene skal foregå ved særskilt valg.

Over halvparten av medlemmene i forbunds-/landsstyret skal ikke være fra forbundsledelsen. I forbundsstyret og landsstyret skal så vidt mulig alle yrker innen organisasjonsområdet være representert, og minst en representant i landsstyret ha minoritetsbakgrunn. Det bør tas hensyn til geografisk fordeling.

3. Velge kontrollkomité på 3 representanter og 3 personlige vararepresentanter. Leder og nestleder

av kontrollkomitéen velges ved særskilt valg.

Representanter i kontrollkomitéen kan ikke inneha andre verv i styrende organer i forbundet eller avdelingen.

Ved leders avgang velger landsstyret ny leder.

4. Velge representanter med vararepresentanter til LOs og LO Stats representantskap.
5. Bare yrkesaktive medlemmer er valgbare. Når medlemmer går av med pensjon, skifter yrke eller tariffområde, omskoleres til annet yrke eller går på arbeidsavklaring, trer de ut av sine verv. De som inngår avtale om delpensjon etter reglene i AFP, betraktes som yrkesaktive i nedtrappingsperioden.

Man kan ikke samtidig være ansatt i en stilling i forbundet og være i et valgt verv. Ansatte kan ikke velges, med mindre de trer ut av stillingen de er ansatt i. Dette gjelder alle verv både i forbundet sentralt og i avdelingene. Ved valg av vararepresentanter søkes så langt råd å velge fra samme yrkesgruppe som den som velges som representant.

Ved valg til forbundets ledelse er ingen valgbar etter fylte 65 år.

Når en landsmøtevalgt representant i perioden trer ut fra sitt verv, trer vararepresentanten inn på fast plass, og landsstyret foretar suppleringsvalg, jf. § 9.

6. Ved valgene kreves det absolutt flertall. Har en ikke oppnådd det ved første gangs avstemming, foretas bundet valg mellom de to som har oppnådd det høyeste stemmetall. Får disse to samme stemmetall, skal det foretas loddtrekning.
7. Valgte representanter til forbundets organer har møteplikt. Ved uteblivelse fra 2 møter etter hverandre uten gyldig forfall, kan representanten utelukkes fra sitt verv og vararepresentanten rykker opp.
8. De som velges i forbundets organer og de ansatte kan ikke ha lønnet bistilling eller drive næringsvirksomhet som er i strid med forbundets interesser.
9. Foreta endringer i vedtektene for forbundet. Benkeforslag om endringer i vedtektene kan ikke tas opp til behandling på landsmøtet uten at det har sammenheng med et forslag som er satt fram på vanlig måte.

10. Avgjøre ethvert stridsspørsmål mellom forbundsstyret og landsstyret, mellom dem og de tilsluttede avdelinger, eller mellom avdelingene, om ikke vedtektene fastsetter noen annen måte å gå fram på.
11. Fastsette kontingent til forbundet.

§ 7 Ekstraordinært landsmøte

1. Ekstraordinært landsmøte kan innkalles av landsstyret når det oppstår særlige viktige og uforutsette situasjoner. Det samme har forbundsstyret plikt til å gjøre om minst 25% av medlemmene i forbundet krever det.
2. Det bør innkalles med minst 15 dagers varsel og kan bare behandle de saker som var årsaken til innkallingen.
3. Om tiden tillater det velges delegater til det ekstraordinære landsmøte på samme måte som bestemt i § 5. I motsatt fall møter de som var delegater på siste ordinære landsmøte. Landsstyret avgjør med bindende virkning hvilken fremgangsmåte som skal nyttes.

§ 8 Landsstyret

1. Landsstyret er den høyeste myndighet i forbundet når landsmøtet ikke er samlet. Det gjør vedtak i alle spørsmål som ikke er avgjort på landsmøtet.
2. Landsstyret kommer sammen til møte minst en gang hvert år, eller så ofte forbundsstyret finner det nødvendig, eller om 25% av representantene krever det. Møtene ledes av forbundets leder.
3. I landsstyret har forbundsstyrets medlemmer stemmerett i alle saker unntatt de saker som angår ansvarsfrihet for de vedtak de har vært med på som medlemmer av forbundsstyret. Ved stemmelikhet er lederens stemme avgjørende.
Forbundsledelsens representanter har ikke stemmerett ved fastsetting av egen lønn.
4. Godtgjøring for reiseutlegg, diett og tapt arbeidsfortjeneste i anledning landsstyremøtene blir betalt av forbundet.
5. Landsstyrets, forbundsstyrets, kontrollkomitéens

medlemmer og varamedlemmer skal ha tilsendt dagsorden med tilhørende saksdokumenter i god tid før møtet og helst innen 14 dager før.

6. Kontrollkomitéens medlemmer møter i landsstyremøtene med tale- og forslagsrett i saker som de etter vedtektene har rett til å uttale seg om. Jf. § 13 og Normalinstruks for kontrollkomitéer, vedtektene del VI.

§ 9 Landsstyrets myndighetsområde

Landsstyret skal:

1. Før utgangen av juni fastsette foregående års regnskap og årsberetning, samt innstille den faglig-politiske beretning overfor landsmøtet.
2. Innen utgangen av november i året med hovedoppgjør velge tariffråd for de enkelte av forbundets grupper. Grupper innenfor tariffområdet bør så vidt mulig sikres representasjon.
3. Tariffrådene skal ha maksimalt 9 representanter, med personlige vararepresentanter.

Avdelingene skal fremme forslag på representanter i samråd med gruppene. Forhandlingsutvalget velges av og blant tariffrådets medlemmer. Valgbarhet og uttreden av rådene følger bestemmelsene i § 6.5.

4. Foreta suppleringsvalg.

Ved suppleringsvalg søkes så langt råd å velge fra samme yrkesgruppe og avdeling som den representanten som har gått ut. Avdelingene har anledning til å komme med forslag.

Vurdere suppleringsvalg i tilfelle noen av de sentralt valgte er fratrudd.

Landsstyret kan, om det finner det hensiktsmessig, nedsette en valgkomité når suppleringsvalg skal foretas.

5. Landsstyret nedsetter de faste komiteer, bransjeråd og utvalg de finner nødvendig for å utrede og forberede beslutninger i forbundsstyret og landsstyret. Det skal minst være følgende faste utvalg: Ungdomsutvalg samt bransjeråd for samferdsel, bergindustrien, renhold, vakt og maskin. Utvalgene, komiteene og bransjerådene har en rådgivende rolle overfor forbundsstyret og landsstyret,

som er de besluttende organene. Landsstyret utarbeider mandat for utvalgene/komiteéene. Supplering av utvalgene foretas av forbundsstyret.

6. Velge representanter til LOs kongress, dersom dette ikke er gjort av landsmøtet. Jf. vedtektene del IV.
7. Nedsette en valgkomite til landsmøtet minst 2 måneder i forkant av landsmøtet. I tilfellet et medlem av valgkomiteen også stiller til valg i forbundsledelsen, må denne da trekke seg på grunn av habilitet.
8. Ta avgjørelse i saker om utelukking av avdelinger og medlemmer.
9. Fastsette lønn for den sentralt valgt forbundsledelsen.
10. Behandle alle ankesaker fra medlemmer i forbundsstyret i henhold til § 10.4.

§ 10 Forbundsstyret

1. Forbundsstyret har sitt sete i Oslo. Det er vedtaksført når minst halvparten av medlemmene er til stede. Ved stemmelikhet avgjør lederens stemme.
2. Møter blir holdt så ofte det er nødvendig av hensyn til saksmengden.
3. Valgte sekretærer ved forbundskontoret som ikke er forbundsstyrerepresentanter, og de ansattes representant, møter med tale- og forslagsrett.
4. Om det er meningsforskjell i forbundsstyret har mindretallet rett til å anke følgende saker for landsstyret:
  - a) Utelukking av medlemmer.
  - b) Suspensjon av tillitsvalgte.
  - c) Anvendelse av forbundets midler.
  - d) Utskriving av ekstrakontingent.
  - e) Tolkningstvister i henhold til § 30.

§ 11 Forbundsstyrets myndighetsområde

Forbundsstyret skal:

1. Lede forbundets virksomhet i samsvar med vedtektene, landsmøtets og landsstyrets vedtak. Den daglige ledelse ivaretas av den valgte forbundsledelsen.
2. Avgi årsregnskap, årsberetning og framlegge en faglig/politisk beretning for foregående år i god tid, slik at dette kan behandles av landsstyret senest innen utgangen av juni måned. Årsregnskap og årsberetning skal være underskrevet av samtlige av forbundsstyrets medlemmer. Har en som skal underskrive innvendinger mot årsregnskap eller årsberetning, skal vedkommende underskrive med påtegnet forbehold og nærmere redegjørelse i årsberetningen.
3. Ansette distriktssekretærer i avdelingene, samt oppnevne og ansette regionale verneombud i henhold til forskrift. De berørte avdelinger skal medvirke i alle ansettelsesprosesser og har innstillingsrett ved ansettelse av distriktssekretærer og regionale verneombud.

4. Forvalte forbundets midler i samsvar med § 12.3 og gi løyvinger som ikke er fastsatt av landsmøtet eller landsstyret.
5. Påse at regnskapsførsel og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll.
6. Påse at avdelingene følger de retningslinjer som er trukket opp for forbundets virksomhet. Herunder en kontrollfunksjon av avdelingenes drift i henhold til vedtektene og lovlig fattede vedtak.
7. Forme og lede tariffpolitikken i samsvar med forbundets og LOs formål og retningslinjer, og behandle oppgjørs form.
8. Innkalle landsstyret og landsmøtet og forberede de saker som skal opp til behandling der.
9. Suspendere og avsette tillitsvalgte i samsvar med reglene i § 29.
10. Utligne ekstrakontingent om dette blir nødvendig.
11. Innstille representanter til LOs kongress og lede valget i samsvar med de regler som er anført under Del IV.

12. Avgjøre tvister om tolkning av forbundets vedtekter.
13. Det ytes stønad til ekstraordinær barnepass i forbindelse med møter og andre oppdrag for forbundet.

§ 12 Det sentrale ungdomsutvalget.

Det sentrale ungdomsutvalget består av ungdomsledere med personlig vara fra hver avdeling. Det sentrale ungdomsutvalget velger en representant til forbundsstyret som tiltrer med fulle rettigheter. Ungdomssekretæren skal være veiledende for det sentrale ungdomsutvalget.

§ 13a Hovedkontor, firmategning og forvaltning

1. Forbundet har sitt hovedkontor i Oslo.
2. Forbundsstyret bestemmer hvem som skal forplikte forbundet.
3. Forbundsstyret må til enhver tid påse at forbundets midler anbringes slik at de i kommende tilfeller kan realiseres hurtig. Midler skal ikke anbringes i foretak/aktivitet i strid med § 2.

§ 13b Regnskap, revisjon og kontroll

1. Regnskapet skal gi innsikt i forbundets økonomiske aktiviteter og stilling.
2. Regnskap og budsjettoppfølging legges fram for forbundsstyret minst to ganger årlig.
3. Forbundsstyret avlegger hvert år regnskapet for landsstyret. Regnskapsførselen og årsregnskapet skal følge de bestemmelser som er fastsatt i regnskapsloven.
4. Revisjon av forbundets regnskaper utføres av statsautorisert revisor.

§ 13c Kontrollkomiteen

1. Kontrollkomiteén har i oppdrag å påse at de organisatoriske og økonomiske disposisjoner som blir gjort er i samsvar med forbundets vedtekter og vedtak.
2. Kontrollkomiteén har for øvrig i oppgave å foreta en kritisk revisjon av forbundets disposisjoner og plasseringer.

Komiteéen kan ved behov innkalle de faste revisorer til sine møter jfr. LOs normalinstruks for kontrollkomitéer.

§ 14 Tariffkrav og tariffrevisjoner

1. Vil forbundet sette fram krav om ny tariffavtale eller si opp en tariffavtale, må dette godkjennes av sekretariatet i LO på forhånd. Melding må til vanlig gis 1 måned før kravet blir satt fram eller tariffavtalen blir sagt opp.
2. Plassoppsigelse kan foretas når sekretariatet i LO har gitt godkjenning etter pkt. 1.
3. Fører ikke forhandlinger eller mekling frem og forbundet vil sette arbeidsstans i verk, må godkjenning fra sekretariatet i LO innhentes.
4. Om en tariffbevegelse omfatter flere forbund eller fag, har forbundet plikt til å overlate ledelsen av forhandlingene til forhandlingsutvalget i samsvar med LOs vedtekter § 14. pkt. 5.

§ 15 Avstemning over tarifforslag

1. Tarifforslag skal legges frem for de medlemmer interessetvisten gjelder. Avstemningsresultatet skal gi et fullgyldig uttrykk for viljen hos medlemmene. Avstemningsfristen skal gi alle en reell mulighet til å avgi stemme.
2. Har flertallet av de medlemmer som interessetvisten gjelder stemt for forslaget, er det vedtatt. Har flertallet stemt mot, er det forkastet.
3. Bli ikke vilkåret i punkt 2 fylt, er avstemningen ikke bindende med mindre $2/3$ eller mer av de medlemmer interessetvisten gjelder har deltatt i avstemningen.
4. Har mindre enn $2/3$ tatt del i avstemningen, og vilkåret etter punkt 2 ikke er fylt, er avstemningen rådgivende. LOs sekretariat skal tar endelig avgjørelse etter at forbundsstyre er hørt.
5. Omfatter en tariffavtale også andre forbund, forholdes som bestemt i LOs vedtekter § 15. pkt. 5-10.
6. Prinsippet om hemmelig avstemning skal følges.

§ 16 Arbeidsstans

1. Når samtykke til å iverksette arbeidsstans foreligger eller om lockout er varslet, velger alle avdelinger som berøres av arbeidsstansen en streike- eller lockout-komité. Avdelingen øver den kontroll som er nødvendig under arbeidsstansen. Koordineringen sentralt foretas av den valgte forbundsledelsen.
2. Så lenge arbeidsstansen varer må ingen ta arbeid i foretak som omfattes av arbeidsstansen, eller i bedrifter hvor det er erklært ubetinget sympatiaksjon. Den som gjør det er blokade- eller streikebryter. Melding om det sendes straks til forbundsstyret.
3. Forbundsstyret treffer avgjørelse i hvert enkelt tilfelle om navnene på streike- eller blokadebryterne skal offentliggjøres.
4. Ingen organisert arbeider må søke arbeid etter endt lovlig streik eller lockout, før alle medlemmer som var med i arbeidsstansen har fått igjen arbeidet sitt. De som tar arbeid i strid med dette, rammes av bestemmelsen i pkt. 2 i denne paragraf, om ikke forbundsstyret finner grunn til å gjøre unntak.

5. Bare de medlemmer som interessetvisten gjelder, har stemmerett i spørsmålet om iverksetting, avslutning eller fortsetting av arbeidsstans.
6. Ved alle avstemninger følges reglene i § 15 i disse vedtekter og for øvrig avstemningsreglene i avdelingenes vedtekter § 7.

§ 17 Stønad under arbeidsstans

1. Arbeidsstans som er satt i verk i henhold til disse vedtektene gir alle medlemmer som omfattes av arbeidsstansen rett til stønad etter disse satser, fra konfliktenes første dag.

Forbundsstyret kan sette andre satser og bestemme at stønad skal gis fra et annet tidspunkt.

Streikebidraget utgjør 60% av brutto lønn, minimum kr 5590 pr uke med maksimum kr 7500 pr uke.

Forsørgertillegg kr. 796,- for hver person medlemmet er forsørger for.

Satsene lønnsindeksreguleres årlig pr. 1. februar.

Medlemmer som arbeider deltid skal utbetales stønad i forhold til det antall timer de ville ha arbeidet dersom det ikke var konflikt.

Satsen omregnes videre til timesats ved forskjellige arbeidstidsordninger.

2. For å få rett til stønad må det enkelte medlem:
  - Ha vært i arbeid på det tidspunkt da arbeidsstansen inntrådte.
  - Ha betalt kontingent til forbund tilsluttet LO i minst 2 måneder før arbeidsstansen ble satt i verk. Forbundsstyret kan fatte vedtak om kortere medlemskap enn 2 mnd.
  - Ikke skylde kontingent for mer enn seks uker.

Medlemmer som mottar streikestønad plikter å være aktiv og bidra ved streikevakter

3. Tar medlemmene annet arbeid må de gi melding om det til avdelingen. Så lenge medlemmene har slikt arbeid faller stønaden bort.
4. Medlemmer som var syke da arbeidsstansen ble satt i verk har krav på stønad fra den dagen de blir friskmeldt

mot å legge fram legeattest om det. Medlemmer som avtjener verneplikt når arbeidsstansen settes i verk, får . stønad fra den dagen de blir dimittert.

5. Medlemmer kan få rett til stønad dersom medlemmet blir permittert fra sitt arbeid som følge av streik på annet tariffområde. Rett til stønad gjelder kun i det tidsrom den lovlige streiken pågår og i den perioden medlemmet ikke mottar lønn fra arbeidsgiver eller dagpenger under arbeidsløshet fra NAV. Forbundets ledelse har mandat til å fatte vedtak i hvert enkelt tilfelle.

§ 18 Særorganisasjoner etc.

Ingen særorganisasjoner, grupper eller aksjonsutvalg må dannes, som har til hensikt å sette ut av funksjon de regulært opprettede og valgte instanser innen fagorganisasjonen, eller fremme formål som ligger ved siden av fagorganisasjonen.

§ 19 Kontingent

1. Kontingenten er 1,6 % av brutto arbeidslønn, lønn under sykdom, militærtjeneste, fødselspenger, adopsjonspenger og av ferielønn.

For lærlinger er satsen 0,8 %.

Dersom ferielønn ikke tas med i grunnlaget, skal satsen være 1,82 %.

Med brutto arbeidslønn forstås all lønn som legges til grunn for beregning av ferielønn.

Kontingenten skal dog være en minstekontingent på kr. 135,- per måned, den indeksreguleres (konsumprisindeks) hvert år per 1. november.

I tillegg kollektiv advokatforsikring (HELP) på kr. 60,- per måned.

2. For pensjonerte medlemmer er kontingenten minstekontingent per måned. Fra fylte 75 år er medlemskapet gratis.
3. I ledighetsperioder og perioder fra den dato lønn under

sykdom opphører, er medlemmet fritatt for å betale kontingent. Overskrider en slik periode 3 måneder, skal medlemmene betale minstekontingent, inntil vedkommende kommer i lønnet arbeid.

4. Har et medlem gått arbeidsledig over 6 måneder, eller har hatt permisjon over 12 måneder, kan forbundet kreve dette dokumentert skriftlig av NAV.
5. Medlemmer plikter å meddele avdelingen umiddelbart når vedkommende kommer i lønnet arbeid. Medlemmer plikter også å opplyse om og betale kontingent for lønnet arbeid for biarbeidsgiver, dersom denne ligger under forbundets organisasjonsområde.
6. Medlemmer kan ikke kreve at forbundet skal bistå i saker som oppstår i virksomheter hvor de ikke er registrert med kontingentinnbetaling.
7. De som ikke mottar lønn fra sin arbeidsgiver under obligatorisk førstegangstjeneste eller siviltjeneste fritas for å betale kontingent.
Forbundsstyret fatter vedtak om elev og student-medlemskap for landsmøteperioden.

8. Ekstraordinær kontingent kan utskrives av landsmøtet, landsstyret og forbundsstyret.
9. Medlemmer ansatt i virksomheter med oppdrag utenfor Norges grenser, betaler kontingent til forbundet etter reglene i punkt 1.
10. Bi-medlemskap er mulig for de som også har fast virke innenfor et annet LO-forbunds område. Hovedmedlemskapet skal være i det forbund der medlemmet har størst stillingsandel. For bi-medlemskap betales det vanlig kontingent, men medlemmet får refundert den delen av kontingenten som utgjør forsikringspremien.

§ 20 Kontingentens fordeling

Landsstyret vedtar hvor stor andel av kontingentinntekten som skal fordeles til forbundets avdelinger.

§ 21 Medlemsutmerkelse

1. Medlemmer med 25 års sammenhengende medlemskap i forbund tilsluttet LO skal tildeles forbundets 25 års-nål.
2. Medlemmer med langt medlemskap, og som har vært særlig aktive og dyktige i faglig arbeid, kan tildeles forbundets diplom etter følgende retningslinjer:

- Vedkommende må ha innehatt tillitsverv i sammenlagt 20 år i forbundets/fagbevegelsens organer.

Forslag om slik tildeling kan fremmes av avdelingene og forbundsstyret. Forbundsstyret avgjør tildelingen.

3. LO-merket tildeles medlemmer som har 40 års sammenhengende medlemskap i forbund tilsluttet LO.
4. Medlemmer med 50 års sammenhengende medlemskap i forbund tilsluttet LO skal tildeles diplom for 50 års medlemskap.
5. Hedersstatuetten "Arbeidsmanden" kan tildeles en person som har gjort seg spesielt bemerket ved

betydelig innsats innen forbundets interesseområder. Det utdeles en i hver landsmøteperiode. Vedtak om tildelingen fattes av forbundsstyret, etter begrunnede forslag fra avdelingene eller forbundsstyret.

6. LOs høyeste medlemsutmerkelse, "Pioneren", kan tildeles medlemmer som har gjort en betydelig innsats i/for fagbevegelsen i minst 25 år sammenhengende. Innsatsen kan bestå av faglige tillitsverv eller en kombinasjon av dette og innsats for fagbevegelsen i offentlige verv eller annen virksomhet. Vedtak om tildeling fattes av forbundsstyret.

§ 22 Overføring av medlemskap

1. Medlemmer kan overføres fra en avdeling til en annen innen forbundet.
2. Ved nyorganisering og overføring fra andre forbund, blir medlemmene tilsluttet avdelingen som geografisk dekker arbeidsplassen.

Ved skifte av arbeidsplass kan medlemmene etter eget ønske velge å bli stående i avdelingen, overføres til hjemstedets avdeling eller avdelingen som geografisk dekker den nye arbeidsplassen.

Oppstår det forhold innen virksomheter/arbeidsplasser som gjør at vedtektene ikke er utfyllende nok, skal forbundsstyret behandle spørsmålet om hvor medlemmene skal være tilsluttet.

3. Medlemmer kan overføres fra ett forbund til et annet innen LO, når de har medlemskapet i orden i sitt gamle forbund og er utmeldt av det.
4. Vilkår for slik overføring er at medlemmer har eller har fått arbeid innenfor et annet forbunds virkeområde. Overføring skal finne sted innen 2 måneder regnet fra det tidspunkt medlemmene har fått arbeid i vedkommende yrke. I slike tilfeller får medlemmet straks fulle rettigheter i det nye forbundet.

§ 23 Overføring av medlemskap innen Skandinavia

1. Overføring kan foretas direkte fra det forbund medlemmet er tilsluttet til det forbund medlemmet skal tilhøre i henhold til vedkommende forbunds vedtekter.
2. Før overføring kan skje, må medlemmet ha arbeid innenfor forbundets virkeområde, og medlemskap må bekreftes å være i orden fra det forbundet vedkommende har stått tilsluttet.

§ 24 Overføring fra andre land

1. Medlemmer fra andre lands forbund som forbundet har gjensidig overenskomst med, og som har hatt sitt medlemskap i orden i minst 3 måneder, opptas i forbundet om vilkårene ellers er til stede, med fulle rettigheter regnet fra den tid medlemmet ble organisert.
2. Et medlem fra annet lands organisasjon som forbundet ikke har gjensidig overenskomst med, og som har sitt medlemskap i orden, kan opptas som medlem. Medlemmets rettigheter blir regnet fra den dag det blir opptatt i forbundet.

§ 25 Kampfondet og Solidaritetsfondet

1. I landsmøteperioden avsettes det i gjennomsnitt fra 2 - 4 % av forbundets totale kontingentandel til Kampfondet. Fondet skal svare til minimumsatsen i streikestønaden med utgangspunkt i 100 % stilling pr. yrkesaktive medlem.
2. Kampfondets midler skal anbringes slik at de hurtig kan nyttes til stønad når situasjonen krever det.
3. Landsstyret/forbundsstyret kan bruke kr. 20,- pr. betalende medlem pr. år til solidaritetsarbeid.

§ 26 Uravstemning

1. Forbundsstyret kan gjøre vedtak om uravstemning i viktige saker. Forbundsstyret avgjør omfanget og etter hvilke regler uravstemningen skal foregå.
2. Avstemningen skal være hemmelig og ordnes slik at alle medlemmene skal kunne avgi stemme.

3. Stemmestyret har taushetsplikt med hensyn til resultatet av avstemningen.
4. Bortsett fra de saker som er nevnt i § 15 kreves at minst 1/3 av de medlemmene saken gjelder har deltatt i avstemningen for at resultatet skal være avgjørende. I motsatt fall er avstemningen rådgivende for forbundsstyret.

§ 27 Oppløsning av avdeling

Om en avdeling oppløses, tilfaller alltid avdelingens aktiva forbundskassen om ikke forbundsstyret gjør vedtak om noe annet.

§ 28 Suspensjon

Tillitsvalgte i forbundets valgte ledelse kan suspenderes fra sine tillitsverv av forbundsstyret med mulighet til å anke til landsstyret. Suspensjonen kan skje med tap eller opprettholdelse av lønn.

§ 29 Avgjørelse av tvister

Tolking av disse vedtekter og tvister om hvordan de skal forstås kan ikke prøves ved de sivile domstoler. De blir avgjort av forbundsstyret med rett til å klage til landsstyret eller førstkommende landsmøte. På samme måten avgjøres organisasjonsmessige tvistesporsmål som ikke direkte er løst i vedtektene.

§ 30 Arbeidsmanden

1. Forbundets fagblad Arbeidsmanden sendes gratis til medlemmer innen Skandinavia.
2. Bladet skal ivareta forbundets behov for faglig opplysning, agitasjon og debatt, samt reportasjer for medlemmene.

§ 31. Oppløsning av forbundet

Oppløsning av forbundet kan bare skje etter vedtak av landsmøtet med 2/3 flertall.

Del II: Avdelingens vedtekter

§1 Avdelingens formål og oppgaver

Avdelingen er forbundets førsteledd og utøvende organ innenfor sitt geografiske område. Avdelingen er medlemmenes/klubbenes bindeledd til forbundet.

Avdelingen har videre som oppgave:

1. Å arbeide for det formål og de retningslinjer som går fram av forbundets og LOs vedtekter og vedtak, samt forbundets handlingsprogram.
2. Å organisere alle lønnstakere som kommer inn under forbundets organisasjonsområde.
3. Å ivareta medlemmenes interesse på arbeidsplassen. Avdelingen kan ikke engasjere seg i tvister som har oppstått før vedkommende ble medlem i forbundet.
4. Å påse at det dannes utvalg for tillitsvalgte i de enkelte virksomheter og på arbeidsplasser.

5. Å legge opp til aktiviserende møtevirksomhet i avdelingens organer.
6. Å legge til rette for aktivt ungdomsarbeid gjennom sitt ungdomsutvalg både overfor unge medlemmer, uorganisert ungdom og ungdom under utdanning.
7. Å behandle spørsmål om opptaking, overføring eller utelukking av medlemmer.
8. Å bistå medlemmene eller deres etterlatte ved utbetaling fra gjeldende forsikringsordninger.
9. Å slutte seg til LOs lokalorganisasjoner.
10. Å ha et aktivt faglig politisk samarbeide med lokale og sentrale politiske organer.

§ 2 Medlemskap

1. Med de unntak som er nevnt i forbundets vedtekter § 3 pkt. 2, kan alle lønnstakere som har arbeid innenfor et av forbundets organisasjonsområder bli medlem av avdelingen.

2. Vilkårene for medlemskap er for øvrig at medlemmer godtar avdelingens, forbundets og LOs vedtekter og vedtak.
3. Om en gir uriktige opplysninger, eller unnlater å gi opplysninger av betydning for medlemskapet når en blir tatt inn som medlem og på den måten villeder avdelingen, kan medlemskapet bli omgjort uten at en har krav på å få tilbake kontingent og avgift som er betalt. Før omgjøring av slikt medlemskap skjer må vedkommende få mulighet til å forklare seg.
4. Blir det strid om et medlem har rett til å bli medlem, eller bli stående i avdelingen, treffer avdelingsstyret avgjørelse i saken. Avgjørelsen kan påklages til forbundsstyret.
5. Streike- eller blokadebrytere kan under ingen omstendighet bli medlem før vedkommende har ordnet sitt mellommværende med det forbund som saken hører inn under.
6. Nyinnmeldte skal ha tilsendt nødvendig materiell og informasjon.

§ 3 Medlemskontingent

1. Medlemskontingenten betales i samsvar med forbundets vedtekter.
2. Når arbeidsgiver trekker kontingent, plikter alle medlemmene i virksomheten å være med på dette.
3. Skylder et tidligere betalende medlem kontingent for mer enn 3 måneder, tapes alle rettigheter i forbundet og i forsikringsordninger de har igjennom sitt medlemskap.

Før et medlem blir strøket, skal det bli tilsendt varsel om dette og gis mulighet til å betale det de skylder.

§ 4 Årsmøter og medlemsmøter

1. Årsmøtet er avdelingens høyeste myndighet. Ordinært årsmøte holdes innen utgangen av mars. Årsmøtet skal kunngjøres med minst 14 dagers varsel. Dagsorden skal gå frem av kunngjøringen. Andre saker enn de som er ført opp kan ikke behandles.

2. Årsmøtet skal foreta valg og behandle beretning, samt planer og budsjett for kommende år. Regnskap fremlegges til orientering. Beretning sendes sammen med dagsorden for årsmøtet ut til klubbene for behandling.
3. Årsmøtet avgjør størrelsen på representantskapet og avdelingsstyret. Endring av tidligere årsmøtevedtak kan ikke tas som benkeforslag, men må være oppført som egen sak på dagsorden til årsmøtet. Slik sak må behandles før budsjett.
4. Avdelinger med flere overenskomstområder og over 1000 medlemmer avholder årsmøtet som representantskap, bestående av minst 30 representanter, i tillegg til avdelingsstyret. Antallet representanter skal fordeles forholdsvis mellom overenskomstområdene, det skal søkes å få med samtlige bransjer. Valgmåte og fordeling avgjøres av styret og tilpasses forholdene i den enkelte avdeling. Alle medlemmer har adgang til årsmøtet med tale- og forslagsrett. Kun de valgte representanter og styret har stemmerett.

Årsmøtet velger et avdelingsstyre bestående av minst 5 medlemmer med vararepresentanter. Ved sammen-

setning av styret og vararepresentanter skal det være bredest mulig representasjon fra gruppene og tas geografiske hensyn.

Leder, sekretær og halvparten av styremedlemmene velges det ene år. Nestleder og resten av styremedlemmene velges det annet år. Valgene gjelder for to år. Valgbarhet følger samme prinsipp som i forbundets vedtekter § 6. Dette gjelder også ved valg av landsmøtedelegater.

5. Årsmøtet velger ungdomsutvalg, studieutvalg og eventuelle andre faste utvalg. Utvalgene er rådgivende overfor styret.

Årsmøtet velger representanter til LOs lokalorganisasjoner.

6. Årsmøtet velger en kontrollkomite på 2 representanter og 2 personlige vararepresentanter. Leder av kontrollkomiteen velges ved særskilt valg. Representanter i kontrollkomiteen kan ikke inneha andre verv i avdelingen.
7. I landsmøteårene skal årsmøtet velge representanter til forbundets landsmøte.

8. Dersom en av representantene under valg forlanger det, skal det være skriftlig avstemning. For å bli valgt må en ha fått absolutt flertall. Oppnås ikke dette ved første gangs avstemning, foretas bundet valg mellom de to som har fått flest stemmer. Får disse to samme stemmetall, skal det foretas loddtrekning.

9. Ekstraordinært årsmøte skal innkalles når styret, eller når minst 25 % av medlemmene forlanger det. Forbundsstyret kan også forlange innkalt til ekstraordinært årsmøte. På det ekstraordinære årsmøtet kan bare behandles de saker som har vært foranledningen til innkallingen. Slikt årsmøte kan innkalles med 2 dagers varsel.

10. På årsmøter og medlemsmøter avgjøres alle saker, med unntak av dem som etter vedtektene krever absolutt flertall, ved simpelt flertall. Når 1/5 av de stemmeberettigede forlanger det, skal det holdes skriftlig avstemning. I tilfelle av stemmelikhet er forslaget forkastet. Avdelingsstyrets medlemmer har ikke stemmerett i saker som angår ansvarsfrihet for de vedtak de har vært med på som medlemmer av avdelingsstyret.

Pensjonerte medlemmer har ikke stemmerett i saker vedrørende lønns- og arbeidsforhold.

11. Medlemmer som ønsker saker tatt opp på møter i avdelingens organer sender forslag om det til styret.
12. Det ytes stønad til barnepass i forbindelse med møter og andre oppdrag for avdelingen.

§ 5 Styret og ledelse av avdelingen

1. Avdelinger med flere overenskomstområder bør ha følgende organer: Avdelingsstyre, arbeidsutvalg, klubbstyrer og gruppestyrer. Arbeidsutvalget består av leder, nestleder, sekretær og distriktssekretær med daglig ledelse.
2. Styret leder avdelingen i samsvar med vedtektene og vedtak i forbundets organer. Distriktssekretær med daglig ledelse tiltrer styret med tale- og forslagsrett.
3. Daglig ledelse av avdelingen er lagt til distriktssekretæren, i samråd med lederen. I avdelinger med mer enn en distriktssekretær fastsetter forbundsstyret hvem som har ansvar for daglig ledelse. Avdelingen har innstillingsrett.
4. Utvalgsledere kan tiltre styret med forslags- og talerett, dersom de ikke er medlemmer av styret. Leder av

ungdomsutvalget tiltrer styret med fulle rettigheter. I de tilfeller utvalgslederne ikke kan møte, kan vara fra utvalgene innkalles med like rettigheter.

5. Styret er vedtaksført når halvparten av styremedlemmene er til stede. Er det stemmelikhet, gjør lederens stemme utslaget.
6. Avdelingsstyret skal avgi beretning til og orientering om regnskap overfor årsmøtet.
Styret kan ikke fatte vedtak om plassering av avdelingens midler på en slik måte at disse i ettertid ikke er tilgjengelig for avdelingen.
7. Uteblir et styremedlem eller medlem av utvalg og råd 2 ganger uten gyldig forfall, tar vararepresentanten over vervet. I de tilfeller hvor dette inntreffer, oppnevner avdelingsstyret ny vararepresentant.
8. Når noen trer ut av verv de er valgt til av årsmøtet, skal avdelingsstyret foreta suppleringsvalg.
9. Avdelingsstyret kan beslutte å legge ned klubber. Når det er medlemmer igjen i klubben, skal disse ha anledning til å uttale seg før det fattes vedtak.

§ 6 Tariffkrav og tariffrevisjoner

1. Forbundets avdelinger kan ikke på egen hånd fremme krav om opprettelse av tariffavtale, eller si opp tariffavtale.
2. Avdelingen kan ikke på egen hånd gå til plassoppsigelse eller iverksette arbeidsstans.
3. Under forberedelse av tariffoppgjørene skal avdelingene bidra til størst mulig aktivitet blant medlemmene. Avdelingen samordner krav fra medlemmer, klubber og grupper og sender dette til forbundet innen den angitte frist.

§ 7 Avstemningsregler

1. Ved avstemning over ny tariffavtale har alle medlemmer tariffavtalen gjelder for rett og plikt til å delta i avstemningen. Avdelingen skal spre informasjon om mulighetene til å avgi stemme. Dette skal skje gjennom tett samarbeid med klubber og tillitsvalgte.
2. Medlemmer som under arbeidsstans og ved 2. gangs avstemning, uten gyldig grunn lar være å stemme over

forslaget til ny overenskomst mister retten til fortsatt stønad. Tvister mellom en avdeling og medlemmene om denne bestemmelse avgjøres av forbundsstyret.

For øvrig gjelder § 15 i forbundets vedtekter.

§ 8 Arbeidsstans

Har forbundet varslet at arbeidsstans kan bli satt i verk, eller lockout er varslet, må avdelingen straks velge en streike- eller lockoutkomite. For øvrig gjelder forbundets vedtekter § 16.

§ 9 Avdelingens plikter overfor forbundet og LO

1. Avdelingens vedtekter må ikke inneholde noe som strider mot forbundets og LOs vedtekter, formål eller lovlig vedtak.
2. Ingen særorganisasjoner, grupper eller aksjonsutvalg må dannes, som har til hensikt å sette ut av funksjon regulært opprettede og valgte instanser innen fagorga-

nisasjonen, eller fremme formål som ligger ved siden av fagorganisasjonen.

§ 10 Utelukking av medlemmer

1. Om noen har opptrådt som streike- eller blokadebryter skal vedkommende straks utelukkes som medlem.
2. Medlemmer som handler i strid med klubbens, avdelingens, forbundets eller LOs vedtekter, medlemmer som handler uhederlig eller ukollegialt og medlemmer som står tilsluttet, eller representerer et politisk parti eller organisasjon som har nazistisk eller fascistisk program, eller formål som er beslektet med et slikt program kan utelukkes som medlem. Avdelingen kan selv utelukke medlemmer når medlemmet har handlet ihht første avsnitt uten at det foreligger behandling i klubb. Er medlemmet i avdelings regi, som for eksempel på konferanse, på kurs eller i streik blir avdelingen part i utelukkingen ikke medlemmets klubb.
3. Når avdelingsstyret mottar en sak om utelukking som nevnt i pkt. 2, må saken tas opp til behandling. Styret

har plikt til å varsle medlemmet, slik at vedkommende kan være til stede på møtet og forsvare seg.

4. Den som blir utelukket etter dette vedtak kan klage til forbundsstyret, som tar endelig avgjørelse. Slik klage må være kommet inn til forbundsstyret innen 2 måneder etter at vedtaket i avdelingsstyret er gjort. Avdelingsstyrets vedtak står ved lag inntil forbundsstyret eventuelt har omgjort dette.

§ 11 Suspensjon

1. Så fremt et medlem av styret gjør seg skyldig i straffbar eller usolidarisk handling kan styret med alminnelig flertall suspendere vedkommende fra tillitsvervet. Slik suspensjon skal straks innberettes til forbundsstyret til godkjenning.
2. Godkjenner forbundsstyret suspensjonen, kan styret oppnevne en ny representant som fram til årsmøtet ivaretar oppgavene som pålå den suspenderte.
3. Har den suspenderte lønn som tillitsvalgt kan suspensjonen skje med eller uten bibehold av lønnen.

4. Den suspenderte kan innen en måned etter at vedkommende har fått varsel om suspensjonen påklage denne til forbundsstyret.
5. Når suspensjonen er endelig avgjort, kan avdelingen ta opp spørsmålet om utelukking av den suspenderte.

§ 12 Oppløsning av avdelingen

1. Avdelingen kan ikke oppløses, deles eller overføres til andre avdelinger uten forbundsstyrets godkjenning.
2. Om avdelingen oppløses tilfaller alltid avdelingens aktiva forbundskassen. For øvrig vises til forbundets vedtekter § 28.

§ 13 Tolkning av disse vedtekter

Tolkning av disse vedtekter og tvister om hvordan de skal forstås kan ikke prøves ved de sivile domstoler. De blir avgjort av forbundsstyret med rett til å klage til landsstyret eller førstkommande landsmøte. På samme måte avgjøres organisasjonsmessige tvistesporsmål som ikke direkte er løst i vedtektene.

§ 14 Særvedtekter

En avdeling kan ha vedtekter for sin lokale virksomhet i tillegg til disse. Slike vedtekter skal godkjennes av forbundsstyret.

§ 15 Avdelingens kontrollkomite

Avdelingens kontrollkomite skal:

- Gå gjennom alle protokoller og kontrollere at vedtakene er i tråd med vedtektene og at vedtakene er fulgt opp.
- Gå gjennom vedtatte planer i avdelingene for å kontrollere om disse er fulgt opp.
- Fremlegge sin rapport for årsmøteperioden til orientering for avdelingens årsmøte.

Avdelingsstyret og administrasjonen skal gi kontrollkomiteens tilgang til alle dokumenter som er nødvendig for at Kontrollkomiteen skal kunne utføre sine oppgaver på en tilfredsstillende måte.

Del III: Klubbvedtekter

Gjelder for klubber/grupper der avdelingen har godkjent disse.

§ 1 Arbeidsområde

1. Det dannes klubber/grupper innenfor et naturlig geografisk, praktisk begrenset område som kan bestå av rene bedriftsklubber eller medlemmer fra flere bedrifter innen samme avtaleområde. Det kan også opprettes klubber/grupper som dekker flere overenskomstområder.
2. Medlemmer som midlertidig arbeider innenfor en annen klubbs område, kan delta på denne klubbens møter med tale- og forslagsrett. De har også stemmerett i saker som ikke vedrører klubben internt.

§ 2 Oppgaver

Klubben har som oppgave:

- Å arbeide for det formål og etter de retningslinjer og synspunkter som fremgår av Norsk Arbeidsmandsforbunds vedtekter og handlingsprogram.
- Å søke å organisere alle lønnstakere både i og utenfor klubbens tariffområde.
- Å ivareta medlemmenes interesser på arbeidsplassen.
- Å sørge for at det blir valgt tillitsvalgte etter bestemmelsene i Hovedavtalen.
- Å holde oversikt over medlemsutviklingen.
- Å bistå medlemmene eller deres etterlatte vedrørende forsikringer eller andre stønadsordninger knyttet til medlemskapet.
- Å drive informasjons- og opplysningsarbeid blant medlemmene.
- Å utføre andre oppdrag som blir gitt av avdelingen, forbundet og LOs lokalorganisasjoner. Og for øvrig ivareta organisasjonens interesser.

§ 3 Årsmøte

1. Årsmøte skal holdes i god tid før avdelingens årsmøte. Det skal kunngjøres med minst 14 dagers varsel. Dagsorden skal gå fram av kunngjøringen.
2. Årsmøtet behandler klubbens årsmelding og eventuelt regnskap for det foregående år. Dessuten behandles alle forslag som forelegges av styret. Medlemmer som måtte ønske en sak tatt opp på årsmøtet, må sende krav om sakens behandling til styret i så god tid at den kan bli satt opp på dagsorden.
3. På årsmøtet har alle frammøtte medlemmer som har sitt medlemskap i orden stemmerett. Alle saker avgjøres ved alminnelig flertall, med unntak av de saker som etter forbundets- og avdelingens vedtekter krever annen behandling.
4. Årsmøtet foretar valg av klubbstyre med funksjonstid 2 år. Leder og et styremedlem velges det ene året. Nestleder, sekretær og øvrige styremedlemmer det andre. Årsmøtet foretar også valg til andre tillitsverv som klubben måtte bestemme, blant annet kasserer dersom det er behov for det.

5. Årsmøtet velger representanter til avdelingens årsmøte.
6. Ekstraordinært årsmøte holdes når styret eller minst halvparten av klubbmedlemmene forlanger det. Slike møter innkalles med minst 2 dagers varsel.
7. I de tilfellene geografisk spredning, turnusordninger med videre, gjør det vanskelig å samle alle medlemmer på ett møte, kan valg foretas ved skriftlig behandling. Det skal da nedsettes en valgkomite. Det må først være anledning til å komme med forslag på kandidater. Når valgene foretas, skal alle medlemmer ha lik informasjon om hvem som stiller til valg, og det er bare anledning til å stemme på disse kandidatene.

Samme form for skriftlig avstemning kan benyttes når det velges tillitsvalgte etter hovedavtalen.

8. Årsmøtet kan behandle innføring, fastsettelse og endring av en eventuell klubbkasse ut over medlemskontingent i henhold til § 19 i forbundets vedtekter, samt fastsette retningslinjer for bruk av klubbkassen. Styret er ansvarlig for klubbens økonomiske midler etter retningslinjer fastsatt på årsmøtet. Klubbkasse kan kun vedtas

med 2/3 flertall av og for bedriftsklubber. Vedtak skal godkjennes av avdelingen før ikrafttredelse.

§ 4 Styret

1. Klubben ledes av et styre som skal bestå av minst 3 medlemmer.
2. Styret leder klubben i overensstemmelse med gjeldende vedtekter, handlingsprogram og øvrige retningslinjer.
3. Lederen besørger den daglige ledelse av klubben.
4. Nestlederen overtar lederens funksjon i dennes fravær.
5. Sekretæren fører møteprotokoller og besørger korrespondansen, i samråd med lederen. Leder og sekretær er ansvarlig for å holde avdelingen orientert om klubbens arbeid.
6. Styret er vedtaksført når et flertall av medlemmene, inklusive vararepresentanter, er til stede.
7. Styremedlemmene har møteplikt. Forfall skal meldes

i god tid. Uteblir et styremedlem fra 2 møter etter hverandre uten gyldig forfall, kan det utelukkes fra styret og vara rykker opp.

8. Styret har ansvaret for å kalle inn til årsmøte og medlemsmøter. Medlemsmøter kalles inn med minst 4 dagers varsel.

§ 5 Økonomi

Avdelingen dekker utgifter til vanlig klubbarbeid. Dette skal forhåndsgodkjennes av avdelingen.

§ 6 Tariffarbeidet

1. Klubben skal utarbeide forslag til endringer i tariffavtalene og sende disse til avdelingen innen de angitte frister.
2. Klubbstyret skal bidra til god deltakelse i uravstemningen og utføre oppgaver gitt av avdelingen.

§ 7 Arbeidsstans

1. Klubben kan ikke på egen hånd gå til plassoppsigelse og arbeidsstans.
2. Ved lovlig arbeidsstans skal klubbstyret være behjelpelig med å organisere streikevakter og ellers etter avdelingens og forbundets vedtekter være de streikende til støtte og hjelp. Det er under slike forhold særs viktig å holde avdelingen orientert.

§ 8 Oppløsning av klubb

1. Klubben kan ikke oppløses eller slås sammen med andre klubber/grupper uten avdelingens godkjenning.
2. Om klubben oppløses, tilfaller alltid klubbens aktiva avdelingskassen.

§ 9 Tolking av vedtekter

Tolking av disse vedtekter og tvister om hvordan de skal

forstås, avgjøres av avdelingsstyret med rett til å anke til forbundsstyret.

§ 10 Supplering av vedtektene

Dette er rammevedtekter som avdelingene kan supplere der de finner det nødvendig. Eventuelle suppleringer må godkjennes av avdelingsstyret.

§ 11 Utelukking av medlemmer

Medlemmer som handler i strid med klubbens, avdelingens, forbundets eller LOs vedtekter, medlemmer som handler uhederlig eller ukollegialt og medlemmer som står tilsluttet, eller representerer et politisk parti eller organisasjon som har nazistisk eller fascistisk program, eller formål som er beslektet med et slikt program kan utelukkes som medlem.

Utelukking kan vedtas av medlemsmøte med 2/3 flertall, eller klubbstyret med alminnelig flertall. Vedtak om utelukking skal straks innberettes til avdelingsstyret til behandling

Del IV: Regler for valg av representanter til LOs kongress

LOs sekretariat skal i henhold til LOs vedtekter § 4, punkt 2 fordele det antall representanter med vararepresentanter som velges av forbundene til LOs kongress

- A. Valg av forbundenes representanter og vararepresentanter til LOs kongress, skal foretas på forbundets ordinære landsmøte som særskilt valg. Det skal så langt råd er tas hensyn til at begge kjønn, forskjellige landsdeler, yrkesgrupper og alder blir representert.

- B. Landsmøtet kan gi forbundets øverste organ i landsmøteperioden fullmakt til å velge representanter og vararepresentanter.
Når valg skjer i henhold til fullmakt, kan forbundet ha forutgående nominasjonsprosess etter regler fastsatt av det enkelte forbund.

- C. Valgene må være gjennomført så tidlig at sekretariatet får melding fra forbundene om hvem som er valgt, sammen med de nødvendige fullmakter, minst 14 dager før kongressen tar til.

- D. I spesielle tilfeller kan sekretariatet etter søknad fra vedkommende forbund gjøre unntak fra foranstående bestemmelser.

- E. Medlemmer av LOs revisjonsutvalg er valgbare.

Del V: Vedtektenes ikrafttreden, opphevelse og forandring

Disse vedtekter trer i kraft umiddelbart etter at de er vedtatt. Vedtektene kan kun endres på et ordinært eller ekstraordinært landsmøte.

Del VI: Forbundets forsikringer

Som medlem i Norsk Arbeidsmandsforbund har du de følgende kollektive forsikringer dekket gjennom kontingenten.

LO favør innboforsikring

LO favør Grunnforsikring

LO favør Fritidsulykkesforsikring

I tillegg har medlemmene følgende obligatorisk forsikring
HELP advokatforsikring.

Etter 75 år er de kollektive forsikringene gratis med unntak av HELP advokatforsikring.

For forsikringene gjelder til de enhver tids gjeldende vilkår.

Handlingsprogram 2023-2027

Innledning

Handlingsprogrammet inneholder forbundets overordnede vedtak. Programmet skal være styrende for arbeidet i landsmøteperioden og gjør rede for utfordringer og viktige satsingsområder.

Handlingsprogrammet skal følges opp i alle organisasjonsledd. Forbundsstyret vedtar sine årlige handlingsplaner med utgangspunkt i handlingsprogrammet. Handlingsplanene kan legge ytterligere føringer for arbeidet i forbundet, avdelingene og på arbeidsplassene.

Formålsparagrafen

En medlemsorganisasjon

Norsk Arbeidsmandsforbund er en solidarisk fagforening som forener arbeidsfolk i kampen for lønn, likestilling, rettigheter og verdighet. Vårt fellesskap bestående av mange yrkesgrupper er en styrke. Forbundet skal være en handlekraftig, engasjert, inkluderende og tilgjengelig medlemsorganisasjon for arbeidsfolk. Norsk Arbeidsmandsforbunds vedtekter ligger til grunn for virksomheten, og særlig § 2 formålsparagrafen.

Et mål – innsats i flere retninger

Vårt mål er å sikre og forbedre våre medlemmers lønn, arbeidsvilkår og velferd. Vårt mål nås gjennom kontinuerlig, engasjert innsats mot medlemmene, mot tillitsvalgte i bedriftene, innad i egen organisasjon, innad i fagbevegelsen, overfor motpartene og myndighetene og i det faglige politiske arbeidet, sentralt og lokalt. Vårt arbeid kjennetegnes av engasjement, seriøsitet og redelighet.

Kollektive avtale og faglig-politisk arbeid

Norsk Arbeidsmandsforbunds virksomhet skal baseres på kollektive avtaler og løsninger. Arbeiderbevegelsens bærende ideer om frihet, likhet og solidaritet er vårt fundament. Disse prinsippene legger grunnlaget for å ivareta medlemmenes interesser, både ved aktivt arbeid i bedriftene og gjennom politisk engasjement. Trygge, faste, hele stillinger med forutsigbare lønns- og arbeidsvilkår er en prioritert oppgave for forbundet.

Ivareta medlemmene gjennom tillitsvalgte

Forbundet innretter betydelige ressurser og kapasitet mot medlemmene og tillitsvalgte på arbeidsplassene. For å møte kommende utfordringer må det satses på de tillitsvalgte i bedriftene, slik at de kan sikre medlemmenes interesser på best mulig måte. Det er derfor en prioritert oppgave for forbundet å bygge aktive og velfungerende tillitsvalgsorganisasjoner.

Frihet gjennom likeverd og rettferdighet

Frihet oppnås ikke uten likeverd og rettferdighet. Forbundet aksepterer ingen form for rasisme, diskriminering, trakassering eller mobbing. Forbundet skal arbeide for likeverdige livsvilkår og muligheter, uavhengig av bakgrunn, klasse, utdanning, kjønn, alder, etnisitet, nasjonalitet, religion, seksuell legning eller funksjonsevne. Arbeid til alle med en lønn å leve av er et krav for å skape likeverdige levevilkår. Frihet medfører ansvar, muligheter og rettigheter som skal sikres gjennom et godt avtaleverk.

Felleskap, fordeling og demokrati

Forbundet skal arbeide for et samfunn som bygger på sosialistiske grunnverdier og demokrati for å fremme en rettferdig fordeling av samfunnsgodene. Norsk Arbeidsmandsforbund skal arbeide faglig-politisk for en rettferdig fordelingspolitikk og demokratiske rettigheter i samfunns- og arbeidslivet. Forbundet skal kjempe for rettferdig fordeling av samfunnsgodene basert på gode fellesskapsløsninger og vi skal kjempe for et godt utbygd offentlig tjenestetilbud. Velferdssamfunnet skal baseres på et skattesystem med skattelegging etter evne.

Egen organisasjon

Skolering og styrket klubbarbeid

Forbundet skal arbeide for en sterk og slagkraftig organisasjon med godt skolerte tillitsvalgte i alle ledd. Spesielt viktig er det å rekruttere og skolere via forbundets ungdomsarbeid. Aktive klubber er fundamentet fagforeningen er bygget på. Avdelingene skal jobbe med forsterking av klubbarbeidet.

Forbundsløst LO

Forbundene kan ikke alene være sterke uten et LO som med tyngde kan samordne faglige og politiske mål til fellesskapets beste. Et forbundsløst LO vil være framtidens løsning på de mange konfliktene om hvor medlemmene skal være organisert.

Forbundet vil fortsette å arbeide for et forbundsløst LO. Før et forbundsløst LO er realisert, må man ha et nært samarbeid med andre forbund, både lokalt og sentralt.

Sammenslåing med andre forbund kan også være en mulighet. Forbundet må bestå i sin struktur, også geografisk som i dag da avdelingene særskilt bidrar til tilstedeværelse og synlighet i hele landet samt nærheten til medlemmene.

Forbundet bidrar til tilstedeværelse og synlighet i hele landet også gjennom deltakelse i den offentlige faglig-politiske samfunnsdebatten.

Vår stolte historie

Norsk Arbeidsmandsforbund skal være en pådriver for å holde forbundets og arbeidsfolks historie levende. Vi vil bidra aktivt til at tillitsvalgte og medlemmer får den historiske ballasten som trengs for å bringe våre stolte tradisjoner videre. Forbundet må også fronte nye seire.

Ungdomsarbeid

Unge arbeidstakere

Unge arbeidstakere har majoriteten av arbeidslivet foran seg, derfor er det viktig at forbundet når unge arbeidstakere, samt elever og lærlinger. Forbundet må engasjere seg i politikk og saker som angår unge arbeidstakeres og medlemmers hverdag. Forbundet skal prioritere besøk på skoler for å snakke om organisasjonen, og delta på karrieredager og yrkes- og utdanningsmesser for videregående utdanning.

Velg unge representanter

Unge medlemmer må være representert der avgjørelser tas. Representasjon betyr medbestemmelse, kompetanse og erfaring det kan bygges videre på. Unge medlemmer bør velges inn i besluttsende organer, også som selvstendige styrerepresentanter. Avdelingene skal følge opp ungdomsarbeidet, og påse at det blir valgt ungdomstillitsvalgte.

Kurs og ungdomskonferansen

Det skal satses på kurs for unge både lokalt og sentralt. Unge medlemmer og tillitsvalgte må motiveres til å ta forbundets grunnskolering. Forbundet vil jobbe for gjennomføring av en ungdomskonferanse for utvikling og påbygging av kunnskap hvert år. Det sentrale ungdomsutvalget skal koordinere, støtte opp og bidra ved ulike aktiviteter rettet mot unge arbeidstakere, elever samt lærlinger.

Verving og medlemsoppfølging

Formålet – vårt beste verveargument

Medlemsverving og medlemsoppfølging skal være en høyt prioritert oppgave. Forbundets kamp for lønn, rettigheter og verdighet, og gode og trygge tillitsvalgte på arbeidsplassene er våre sterkeste kort i rekrutteringsarbeidet. Øvrige medlemsfordeler er viktige bidrag i denne sammenheng. Vi må utrede en kollektiv tannhelseforsikring som inngår i kontingenten, da dette vil være et viktig økonomisk fortrinn for våre medlemmer.

Kontinuitet og kampanjer

Verving i bedrifter hvor vi er etablert må være en kontinuerlig aktivitet. Klubber som er aktive med verving får vervepremie som en oppmerksomhet fra forbundet. Verveaktiviteten må også rettes mot firmaer uten tariffavtaler og med uorganiserte arbeidstakere. Opparbeiding av større forståelse hos den enkelte arbeidsgiver er en sentral del av dette arbeidet. I tillegg til egne kampanjer kan forbundet delta i relevante opplegg i LO-regi.

Oppfølging av nye medlemmer

Oppfølgingen etter verving skal ha høy prioritet. Nye medlemmer må følges opp innen tre måneder og klubber og tillitsvalgte må holdes informert. Oppfølgingen av medlemmer som skifter arbeid, bosted eller blir arbeidsledige må styrkes. Der det er aktuelt må vi bidra til overføring til et annet LO-forbund.

Tidlig og inviterende oppfølging bidrar til å inkludere nye medlemmer og tillitsvalgte i organisasjonen. Det må i perioden utarbeides rutiner for rekrutteringen i forbundet, fra verving til etablert medlemskap eller tillitsverv.

Tillitsvalgte, omorganisering og konsern

Bygge tillitsvalgte

Medlemmene møter forbundet gjennom de tillitsvalgte på arbeidsplassene. Tillitsvalgte har en nøkkelrolle for å ivareta medlemmenes rettigheter, og de er bindeledd mellom klubbene og forbundet. Forbundet skal bygge opp tillitsvalgte i bedriftene og tydelig anerkjenne, støtte og ta vare på sine tillitsvalgte. Nyvalgte tillitsvalgte skal motta informasjon om kontaktperson i avdelingen samt kurs. Avdelingskontoret er pliktig til å kontakte tillitsvalgte og gi tilbud om en tilpasset velkomstpakke med nødvendig materiell for å utøve sitt verv.

Klubber og samarbeidsavtaler

Forbundet skal bidra til at det opprettes klubber og tillitsvalgtutvalg i bedrifter hvor det mangler. Forbundet skal støtte den tillitsvalgte i forhandling og utarbeiding av samar-

beidsavtaler mellom tillitsvalgte og bedriften. Forbundets tillitsvalgtsforum er møteplasser for tillitsvalgte der erfaringsutveksling og styrking av nye tillitsvalgte er et viktig fokus.

Kompetanse

Tillitsvalgte må ha kompetanse for å kunne håndtere oppgavene og avdelingene oppfordres til å utarbeide individuelle kompetanseplaner for alle tillitsvalgte. Spesielt viktig er det at tillitsvalgte får opplæring i Hovedavtalen. Forbundet vil arbeide for å ytterligere styrking av de tillitsvalgtes rettigheter i Hovedavtalen. Forbundet må sikre likestilling - med likeverd, like muligheter og like rettigheter - slik at alle har reelle muligheter til å påta seg verv.

Konsernene

Konserntillitsvalgte jobber ofte på tvers av forbundets avdelinger. Konsernene kan ha en struktur som ikke følger forbundets oppbygging, og tillitsvalgte må forholde seg til

mange avdelingskontor og personer. Forbundet må vurdere hvordan disse strukturforskjellene kan håndteres. For å håndtere hyppige omorganiseringer og andre utfordringer i konsernene, må det internasjonale konsernfaglige samarbeidet styrkes og utvikles.

Oppfølging av tillitsvalgte

Forbundet skal tilrettelegge for et godt psykososialt arbeidsmiljø for de tillitsvalgte, og skal i perioden utrede og etablere ordninger for å ivareta hms for tillitsvalgte. Mange tillitsvalgte er under stort press og det er ikke uvanlig at det går utover både helse og sosialt liv. Forbundet må ta sin del av ansvaret og det må tilbys helsehjelp/kriseteam når det blir nødvendig.

Mangfold, likeverd og likestilling

Alle må inkluderes

Mangfold, likeverd og likestilling er nødvendig for å skape et samfunn med plass til alle, uavhengig av kulturell bakgrunn, funksjons- og arbeidsevne.

Forbundet skal motarbeide alle former for negativ forskjellsbehandling av mennesker uavhengig av bakgrunn, klasse, utdanning, kjønn, alder, etnisitet, nasjonalitet, religion, seksuell legning eller funksjonsevne. Fagbevegelsen må samarbeide med aktuelle organisasjoner for å få oppmerksomhet og størst mulig gjennomslagskraft.

... også i egen organisasjon

Norsk Arbeidsmandsforbund skal rekruttere flere tillitsvalgte med minoritetsbakgrunn. Mangfoldet i medlemsmassen må gjenspeiles bedre i organisasjonen og blant de tillitsvalgte. Forbundet må legge til rette for kurs hvor medlemmene får kunnskap og forståelse for likestillingsarbeid. Forbundet må være pådriver for at flere med minoritetsbakgrunn får kompetanse til å bli tillitsvalgte. Det er viktig at medlemmer og tillitsvalgte kjenner til forbundets oppbygning og organisasjon.

Kommunikasjon, informasjon og samfunnskontakt

Tydlig, byggende kommunikasjon

Kommunikasjonsvirksomhet skal legge til rette for at medlemmer og relevante samfunnsaktører blir kjent med forbundets aktiviteter på alle områder. Vi skal kommunisere på en måte som bidrar til å styrke samhold og skape en felles identitet og plattform i organisasjonen. Forbundet skal derfor satse på en tydelig positiv profil som legger vekt på de gode resultatene vi oppnår for våre medlemmer. Vedtekter, handlingsprogram, overenskomster og tariffavtaler skal være tilgjengelig som lydfiler.

Påvirkning

Vi skal bruke kommunikasjonsarbeidet som et effektivt middel for å aktivt orientere om forbundets arbeid og interesser. Det må gjøres overfor myndighetene, politiske partier, fagbevegelsen, bedrifter, motparter og andre organisasjoner og grupperinger som forbundet ønsker å påvirke.

Rask og presis informasjon

Forbundets nettsider, sosiale medier, fagbladet Arbeidsmanden og øvrig informasjonsarbeid skal til enhver tid være relevant og oppdatert. Det skal være tilpasset tillitsvalgte og medlemmenes behov for rask og presis informasjon.

Digital framtid

Kommunikasjonen skal til enhver tid være tilpasset relevante digitale plattformer. For å gjøre tilgangen enklere skal forbundet innarbeide bruk av digitale flater på nye områder. Det er viktig at det er sammenheng mellom informasjonsarbeidet og pensum og materiell som benyttes i skoling av medlemmer og tillitsvalgte.

Samfunn og arbeidsliv

Vår modell - en vinner

Den norske modellen, med høy organisasjonsgrad, trepartssamarbeid på overordnet nivå og topartssamarbeid i virksomhetene, har bidratt til et avansert og høyproduktivt arbeidsliv med trygge og gode arbeidsbetingelser som det normale. Samarbeidet har bidratt til fordeling av godene, skapt velferdsordninger og et samfunn med små forskjeller. Høy organisasjonsgrad og et effektivt partssamarbeid på bedriftene vil være vinneroppskriften også for fremtiden. Forbundet må arbeide for å styrke og videreføre den norske modellen.

Trusler mot suksessen

Til tross for den norske modellens overveldende resultater, ser vi sterke krefter som er ensidig opptatt av kortsiktig avkastning og utbytte. Vi ser at tariffavtaler og sosialt sikkerhetsnett undergraves, og at inleie og midlertidige

ansettelser fortrenger faste ansettelser. Dette svekker viljen og muligheten til å organisere seg. På sikt er dette er svært skadelig for samfunn og arbeidsliv, og undergraver treparts-samarbeidet og den norske modellen. I tillegg har dette store negative konsekvenser for produktivitet, innovasjon og det generelle kompetansenivå i arbeids- og næringsliv.

Stopp de useriøse

De seriøse, organiserte bedriftene må bli de fremtidige vinnerne. Useriøsitet og utnytting av arbeidsfolk som kan gi lavere priser og skjev konkurranse, må alltid bekjempes. Dette må møtes med organisering, reguleringer og kontroll. Ordningen med arbeidsavklaringspenger og praksis i bedrifter der NAV bidrar, skal ikke kunne utnyttes av arbeidsgivere som ønsker billig arbeidskraft.

Bruk innkjøpsmakten positivt!

Offentlig og privat virksomhet må bruke leverandører med ordnede lønns- og avtalevilkår. Det offentlige må etterleve

landsomfattende tariffavtaler og ILO-konvensjonens bestemmelser om ordnede lønns- og arbeidsvilkår hos leverandører ved anskaffelser og kjøp av varer og tjenester. Det offentlige må bruke sin innkjøpsmakt for å fremme seriøsitet, kvalitet, kompetanse og innovasjon. Det må stilles krav som fremtvinger klimavennlige og grønne løsninger i alle offentlige kontrakter.

Ressurser mot sosial dumping

Forbundet skal bekjempe alle former for arbeidslivskriminalitet og sosial dumping. Økt kontroll må brukes for å begrense useriøsitet og svart arbeid, og tilsynsmyndighetene må styrkes for å bekjempe unndragelser. Det må settes av ressurser til håndhevingen av lov- og regelverket. Brudd må også sanksjoneres når de avdekkes, og reaksjonen må være tilstrekkelig kraftig til å motivere til å unngå gjentakelse.

Innsyn hindrer regelbrudd

Klubber og tillitsvalgte må ha innsyn og avgjørende påvirkning på bedriftenes etterlevelse av regelverket.

Ytre kontroll kombinert med en forsterket bedriftsintern oppfølging er helt nødvendig for å sikre at bedriftene følger lovverket.

Offentlig styring og ansvar

Velferdsstatens ordninger utfordres når politiske krefter ønsker å redusere offentlig styring og ansvar. Viktige ellesskapsløsninger bygges ned og overlates til markeds-kreftene. En godt fungerende velferdsstat er garantisten for små forskjeller og likeverdige ytelser og tilbud for alle i hele landet. Finansieringen av dette forutsetter et solidarisk skattesystem og nasjonal kontroll med finansmarkedet og bedriftenes rammevilkår.

Offentlige samfunnsoppgaver ivaretas best av en sterk offentlig sektor i samvirke med seriøse, organiserte bedrifter. Sterke offentlige institusjoner er viktige motvekt til markedskreftenes kortsiktige mål om størst mulig avkastning. Offentlig eide virksomheter kan bidra til en sunn og bærekraftig konkurranse hvor klima, miljø og levekår blir vektlagt.

Vårt felleseie

Forbundet vil ha nasjonalt eierskap av fellesskapets verdier. Det må føres en utbyttepolitikk som gir de statseide selskapene forutsigbare muligheter til god industriell utvikling gjennom oppbygging av egenkapital og investeringer. Utbytte skal ikke være et verktøy for å få statsbudsjettet i balanse.

Faglig-politisk samarbeid er veien

Det faglig-politiske samarbeidet er avgjørende for å sikre den norske modellen og trygge lønns- og arbeidsvilkår i fremtiden. Det må innføres krav om landsdekkende tariffavtaler ved offentlige anbud. Dette vil styrke kampen mot sosial dumping og øke organisasjonsgraden. Arbeidsmiljøloven må trygges og utvikles gjennom det faglig-politiske samarbeidet. Det må arbeides for å påvirke utviklingen av EU-direktiver og sikre at direktiver som påvirker arbeidslivet negativt, ikke blir innført. Forbundet vil jobbe for at vi fortsatt skal ha en regjering som er forankret på demokratiske og sosialistiske verdier.

Kompetanse

Nye krav – ny kompetanse

Kravet til kompetanse hos arbeidstakere endres som følge av endringer i teknologi og arbeidsoppgaver. Mange arbeidsgivere mangler viljen og evne til å satse på å utvikle egne ansattes kompetanse. I stedet øker bruken av innleid arbeidskraft. Forbundet krever at arbeidsgiverne forplikter seg til å sørge for kompetanseutvikling og bygge trygge og attraktive arbeidsplasser for fremtiden.

Erfaring må telle!

Realkompetanse må, sammen med utdanning, praktisk erfaring og personlige egenskaper, anerkjennes og vektlegges ved ansettelse. Eldre arbeidstakeres kunnskap er en ressurs for arbeidsplassene, og utstøting av seniorer kan ikke aksepteres. Bedriftene må lage ordninger for å dokumentere realkompetanse i bedriften.

Språk gir integrering

Språkopplæring er en viktig faktor for å lykkes med integrering av utenlandske arbeidstakere. Partene i arbeidslivet må samarbeide for at det tilbys språkopplæring til alle arbeidstakere som trenger det. Kursene må inneholde blant annet samfunnslære og opplæring i arbeidslivets plikter og rettigheter.

Yrkesopplæring

Norsk Arbeidsmandsforbund må fortsatt arbeide for rett til yrkesopplæring for alle grupper innenfor forbundets organisasjonsområde. Yrkesutøvere med fagbrev skal anerkjennes og lønnes som fagarbeidere.

Utdanning

Utdanning for alle

Norsk arbeidsliv er bl.a. kjennetegnet av teknologiintensiv produksjon med kompetente arbeidstakere og generelt et høyt utdanningsnivå. En kompetent befolkning er resultat av politiske beslutninger og velferdsstatens sikring av lik rett til utdanning for alle. Fagbevegelsens overordnede mål er et samfunn med arbeid for alle, og dette må også gjelde utdanning.

Offentlig skole der vi bor

En velfungerende offentlig skole er forutsetning for lik rett til utdanning også i fremtiden. Det må sikres utdannings-tilbud der folk bor gjennom yrkes- og høyere utdanning i distriktene. Det må lages utdanningsløp der man kan bo i distriktet, men gå på skole i by og bynære områder.

Lærlinger og læreplasser

Elever som velger yrkesfag, må få en reell mulighet til å fullføre utdanningsløpet gjennom læreplasser. Det må stilles strengere krav til kvaliteten på utdanningen og opplærings-tiden hos arbeidsgiver, slik at de dekker nåtidens og framti-das behov. Utdanningen må kvalitetssikres og arbeidsgiver må etterstrebe å beholde godkjenning som lærebedrift. Forbundet vil arbeide for at lærlinger får samme rett til studiebevis og økonomiske ordninger som andre elever og studenter. Ungdomsgarantien må styrkes slik at den sikrer unge utdanning eller kompetansegivende opplæring. Det må også inkludere arbeidsmarkedstiltak tidligst mulig.

Høyere status

Forbundet vil arbeide for å heve statusen på yrkesfag og fagskole. Det oppleves i dag at arbeidsgivere foretrekker nyutdannede fra høgskole og universitet fremfor personer med fagbrev, fagskole eller relevant erfaring. Forbundet vil fortsette arbeidet med å få nye fag inn under lov om fag-opplæring, og bevisstgjøre arbeidsgiverne om nytten av å ha faglærte arbeidstakere. Fagbrev bør gi tilleggspoeng ved søking til opptak for høyere utdanning.

Innsats mot frafall

Det er urovekkende at mange faller fra i utdanningsløpet. Innenfor yrkesfagene må programfag og fellesfag yrkesrettes i større grad slik at elevene ser sammenhenger mellom teori og praksis. Alle skal ha lik mulighet til å gjennomføre utdanningsløpet. Utdanningen må tilrettelegges for de som har lese- og skrivevansker eller sliter med manglende tallforståelse.

Det må legges til rette for at færre faller fra skolen pga. økonomiske utfordringer. Statens lånekasse må være garantist for studenters økonomiske muligheter til å ta utdanning. Beregning av stipend for videregående utdanning må beregnes etter forventet lønn i studietiden, på samme måte som reglene for høyere utdanning. Satsene i Lånekassen må justeres oftere slik at de følger nivået i samfunnet.

Kunnskap om arbeidslivet

Mange unge har liten kunnskap om arbeidslivets spilleregler, trepartssamarbeidet og fagbevegelsens rolle og betydning

for dagens velferdssamfunn. Dette må inn i læreplanene på ungdomsskolen og videregående opplæring. Forbundet vil også jobbe for bedre samarbeid på andre utdanningsplattformer innenfor konkrete bransjer og bidra med å informere om og promotere Arbeiderbevegelsens Folkehøyskole.

Våre kurs

Forbundet skal jobbe for å få gode kurs for både tillitsvalgte og medlemmer både internt og eksternt. Forbundet skal aktivt sørge for å tilby tilpassede kurs slik at flest mulig kan delta. Kurs og samlinger må forsøkes tilrettelagt best mulig slik at enkelte ikke blir utestengt grunnet språk, livssituasjon eller andre årsaker. Fordeling av kursutgifter skal tas med i fremtidige tariffoppgjør.

Bolig og boligpolitikk

Markedet rammer hardt

Prisene på boligmarkedet særlig i byområdene er i dag høye. Økonomisk støtte fra foreldre er ofte en forutsetning for å oppnå egen bolig. Dette medfører at mange ikke har råd, og må leie dyrt. De betaler leie som kunne blitt brukt til å betjene boliglån. Dette rammer i stor grad enslige, eneforsørgere, familier med lav inntekt og ungdom.

Mulighet for alle

Forbundet vil jobbe for et boligmarked som ikke gir rom for spekulasjon, verken ved kjøp eller utleie. Egenkapitalkravet må holdes på et realistisk nivå. Forbundet må arbeide for at det bygges boliger med fornuftig standard for både eie og utleie, og jobbe for prosjekt "leie for eie". Et virkemiddel må være en aktiv husbank som kan gi muligheter både for den enkelte, kommuner og borettslag. Husbanken må tilføres mer midler som prioriteres til bygging av boliger for ungdom i utdannings- og etableringsfasen.

Internasjonalt arbeid

Styrk samarbeidet

Internasjonalt samarbeid og internasjonal utvikling har bidratt til velstanden i den industrialiserte verden. Det er en stor utfordring å sikre at også utviklingslandene får ta del i denne positive utviklingen. Internasjonal solidaritet gjennom mer rettferdig fordeling, fellesskapsløsninger og overnasjonale beslutninger kan være bidrag til å møte utfordringen. Dialog og samhandling på tvers av landegrenser må styrkes både på nordisk, europeisk og globalt nivå.

Rettferdig handel

Fagbevegelsen må arbeide for etiske og rettferdige internasjonale handelsregler, og for at sosiale minstestandarder og miljøklausuler blir inkludert i internasjonale handelsavtaler. Forbundet vil arbeide for opprettelsen av et internasjonalt register over eierskap av selskaper og verdipapirer. Registeret skal fungere slik at det ikke lenger vil være mulig å skjule de faktiske eierne av disse verdiene.

Delta internasjonalt

Forbundet vil støtte initiativer og aksjoner som fremmer praktisk solidaritetsarbeid og motarbeider rasisme og fremmedfrykt gjennom internasjonale faglige organisasjoner.

Forbundet må opprettholde og styrke deltakelsen i de faglige internasjonale sammenslutningene vi er tilsluttet, og støtte arbeidstakere verden over i arbeidet for grunnleggende faglige og demokratiske rettigheter og for fred og nedrustning.

Forbundet skal aktivt motarbeide sosial dumping, barne- og slavearbeid, menneskehandel og seksuell utnyttelse av barn, kvinner og menn. Forbundet vil bidra til kjennskap og praktisering av ILO-konvensjonene gjennom å være en aktiv pådriver for at flest mulig land tiltrer dem

Styrke arbeidet med EWC

Stadig flere av forbundets medlemmer er, gjennom fremveksten av konsern, ansatt i multinasjonale virksomheter som har sitt hovedkontor utenfor Norges grenser. Det gjør

at mange av de mekanismene i lov og avtaleverk som er ment å sørge for medbestemmelse og ansattes påvirkning i praksis er satt ut av spill. Forbundet må ha som målsetning at flest mulig av de aktuelle virksomhetene er representert i Europeisk samarbeidsutvalg (EWC). Likeledes er det viktig at det gjennomføres god og systematisk skoling i internasjonalt faglig arbeid.

Forbundet er aktivt involvert i følgende internasjonale organisasjoner:

- BWI Building and Wood Workers International
- IndustriALL Global Union
- PSI Public Services International
- SUN Service- og Tjenestebransjens Union i Norden
- UNI Union Network International
- NOFS Nordens Offentligansattes Faglige Samorganisation
- EPSU European Public Service Union

Klima, samferdsel og næringspolitikk

Store og raske endringer må til

Klimakrisen er en dramatisk utfordring for verden, Norge og norsk nærings- og arbeidsliv. Dagens produksjon, energibruk og forbruk er ikke bærekraftig. Det må skje store og raske endringer; nå går vi mot en temperaturøkning som dramatisk vil forandre livsbetingelsene på jorda. Vi må gi vårt bidrag til at Norge går mot et nullutslippssamfunn. Vi vil støtte opp under regjeringens mål om 55% reduksjon i CO₂-utslippene innen 2030. Vi vil arbeide for et bærekraftig samfunn der velstand ikke utvikles på bekostning av kommende generasjoner.

Ny, bærekraftig politikk

Det krever en samfunns- og næringspolitikk hvor satsingen på arbeidsplasser som fremmer det grønne skiftet intensiveres. Omstillingen må ivareta norsk natur og artsmangfold. De nye løsningene må være bærekraftige i ordets videste forstand.

Arbeidsfolk i det grønne skiftet

Klima og natur har mange sterke stemmer i samfunnsdebatten. Vårt forbund skal være en kraft for å sikre arbeidsfolks jobb, lønn, arbeidsvilkår og velferd i det grønne skiftet. Det gjør vi ved å støtte opp under utviklingen av nye arbeidsplasser og endringer i dagens produksjon, samtidig som vi i enhver sammenheng påser at arbeidsfolks interesser blir ivaretatt.

Klimakritiske mineraler

Mineraler er en forutsetning for enhver industriell verdikjede, og et avgjørende bidrag til et CO2-fritt samfunn. Mineraler

som stein, pukk og sand er avgjørende i utvikling og vedlikehold av infrastruktur, og bygningsmasse.

Det er kritisk mangel på viktige mineraler til industriproduksjon. Datateknologien, batteriene, solcellene, el-bilene og vindmøllene kan ikke fungere uten disse. Norge har store forekomster av titan, kobber, jern og grafitt, og Europas største forekomst av sjeldne jordartsmetaller. Potensialet for utvinning er stort. Forekomstene kan gi tusener av nye arbeidsplasser i norske distriktskommuner. Det må etableres ordninger som sikrer at rimelige andeler av gevinstene ved utvinning kommer det norske samfunnet til gode. Det må også etableres ordninger som sikrer tilbakeføring av naturen etter at utvinningsperioden er over. Opprette et statlig mineralfond for å sikre nasjonale interesser

Utvikle næringskjedene

Norske næringer kjennetegnes av for lite videreforedling av råvarene. Mineralforekomstene er en ressurs som gir store muligheter for å utvikle hele næringskjeder. Videreforedling og produksjon kan bety et stort antall arbeidsplasser innen mange sektorer. Fabrikker for permanentmagneter og

batterier er eksempler på muligheter som åpner seg i forlengelsen av norsk mineralutvinning. Økonomisk støtte for å utvikle næringskjeden basert på lokale råstoffer er svært viktig.

Forbundet vil arbeide for at landets mineralressurser kartlegges og arbeide for å gjeninnføre offentlige ordninger for leting etter mineralressurser på land og til havs. Utvinning til havs må begrunnes i ressursens betydning for det grønne skiftet. Det må etableres et norsk ressurscenter for prospektering med midler fra blant annet Innovasjon Norge. Senteret bør opprettes i tilknytning til utdanningsinstitusjoner innenfor bergindustrien.

Det må opprettes et statlig mineralselskap for å ivareta norske mineralverdier.

Mulighetene i CO2-fangst og lagring

CO2-fangst og lagring er avgjørende for å nå klimamålene. Norge er i fremste rekke i utviklingen av teknologien. Utviklingen krever store investeringer. Det er avgjørende at Staten bidrar ytterligere. Mulighetene for å gi et avgjørende

bidrag til håndteringen av klimakrisen og samtidig skape nye arbeidsplasser er store.

Infrastruktur er samfunns- og næringsutvikling

Nasjonal transportplan legger viktige føringer for utbygging og vedlikehold av infrastrukturen. Infrastrukturen er avgjørende for næringsutviklingen og bosettingsmønsteret, og forbundet skal fronte satsing på vei og bane. Framover må samferdselsprosjektene tilpasses slik at de blir aktuelle for seriøse, norske anleggsbedrifter.

Dagens bosettingsmønster må opprettholdes og en klimariktig samferdselsutbygging og godt vedlikehold vil være et avgjørende bidrag. Ut over landet må det sørges for bygging av veier med høy standard hvor sikkerhet og begrensede naturinngrep er prioritert. Det skal arbeides for at det er tilstrekkelig med rasteplasser for langtransport hele året, med tilhørende sanitæranlegg. Det må arbeides for at disse skal være gratis å benytte, og holde en ok standard. I tettbygde strøk må det bygges for kollektivtransport. Det kollektive transporttilbudet må forbedres og prisene holdes på lavest mulig nivå. Transportmidlene må være miljøvennlige.

Etterslepet i vedlikehold på vei og bane må reduseres og det må øremerkes midler til flom og rassikring. Trafikksikkerhetsarbeidet må styrkes.

Europaveier, riksveier og fylkesveier skal eies og driftes av det offentlige. På sikt skal alle samferdselsprosjekter bli offentlig fullfinansiert. Norsk Arbeidsmandsforbund skal jobbe for at kontraktskravene forsterkes slik at man garanterer forsvarlig veivedlikehold. Dette vil bidra til økt sikkerhet på veiene

Forbundet skal jobbe for at vi fortsatt skal bygge mer bærekraftige og klimavennlige løsninger rundt veier, jernbane, sjøveier, VA, bredbånd og kraft.

Vann og avløp er kritisk infrastruktur.

Det er kartlagt et enormt etterslep på vedlikehold av vann og avløpsnett i kommunene, og flere steder finnes ikke tilfredsstillende reserveløsninger ved uhell i forbindelse med vannforsyning. For å sikre Norges innbyggere sikker vannforsyning, er det stipulert investeringsbehov på mellom 300 - 350 milliarder kroner i løpet av de neste 20-årene.

Vann og avløp er selvkostområder som ved kommunal egenfinansiering vil gi innbyggerne enorme økninger i gebyrer knyttet til vann og avløp ved større utbedringer av hovednett og renseanlegg. Staten må aktivt inn med øremerkede midler som sikrer kommunene mulighet til å kunne gi innbyggerne sikre tjenester. For å skjerme innbyggerne mot skyhøye gebyrer må den statlige andelen holdes utenfor beregningen av selvkost i den enkelte kommune.

Gods til sjø og bane

Overføring av godstransport fra vei til sjø og jernbane vil avlaste veinettet. Dette vil kreve utbygging av havner, sikring av farleder og tilknyttet infrastruktur. Gebyrer og avgifter i havner må reduseres for å få sikre anløp. Sjøsikkerhets-tjenesten, slepebåttjenesten og oljevernberedskapen langs kysten må styrkes.

Potensial i bane

Jernbanen må bygges videre ut som transportsystem både for person- og godstrafikk, og strekninger som fortsatt har

dieseldrift må elektrifiseres. Nordland, Troms og Finnmark må tilknyttes det nordiske jernbanenettet. Bygging av bane for høyhastighets tog i triangelet Oslo-Stockholm-København har et stort potensial for næringsutvikling, CO2-fri godstransport og styrking av skandinavisk samarbeid, og må prioriteres. Forbundet skal jobbe for at jernbanen på sikt skal drives i offentlig regi. Det må legges til rette for større pendlerparkeringer utenfor store bykjerner og tilrettelegge for gode transportmuligheter til og fra sentrumskjernene. Fergene må elektrifiseres.

Over til fornybar energi

Klima og energi henger nært sammen. Det grønne skiftet innebærer en omlegging fra fossil til elektrisk, fornybar energi. Omleggingen må skje på alle områder og fører med seg et stort behov for etablering av ny kraftproduksjon og modernisering av den eksisterende. Det ligger et betydelig potensial innen anlegg for vindkraft, solenergi, oppgradering av vannkraftanlegg og linjenett. Det må utvikles løsninger for bruk av hydrogen, f.eks. i transport til sjøs. Det ligger muligheter i utvinning og videre bruk av våre thoriumforekomster. Utbygging av atomenergi tar tid og reiser omfattende debatter nasjonalt, men må utredes som et alternativ.

Anleggsvirksomheten må i økende grad baseres på utslippsfri drift. Energiomleggingen må også slå inn i transport, både privat og i næringsssammenheng. Lademuligheter for el-kjøretøy må bygges ut over hele landet.

Mot sløsing, for gjenbruk

Energisituasjonen gir ikke rom for sløsing. Det tidligere toprissystemet med fastforbruk og overforbruk på strøm må bli vurdert på nytt. Næring som baserer seg på stort energibruk, men som verken gir arbeidsplasser eller inngår i en næringskjede med mange andre arbeidsplasser, som f.eks. utvinning av kryptovaluta må avvises. Nye hyttefelt tar store arealer, truer sårbare arters leveområder, og inviterer til mer bilkjøring og sløsing med strømrressurser. Det må etableres flere CO₂-rensede forbrenningsanlegg for søppel, hvor overskuddsvarmen går til fjernvarme som erstatning for oppvarming basert på strøm. Vi må i større grad gjenvinne elektronisk og elektrisk avfall (EE-avfall) innenfor landets grenser, i stedet for å frakte det ut av landet.

Det ligger store ressursbesparelser og reduserte CO₂-utslipp i gjenbruk av de fleste typer byggematerialer. Gjenbruk er allerede en betydelig næring, men må videreutvikles. Det

må stilles krav om brukte materialer i alle typer konstruksjoner, og det må satses for at overskuddsmasser fra mineralnæringen tas i bruk som materiale i anleggsvirksomheten. Panteordningen må videreutvikles til å omfatte flere produkter.

Bærekraftig tjenestenæring

Tjenesteyting er sysselsettingsmessig den største næringen i Norge, og har en stor betydning for forbundet. Tjenestene går oftest til andre virksomheter, og en vekst innen klimariktig produksjon vil bringe med seg mange nye servicearbeidsplasser, f.eks. innen renhold, vakt og ulike former for vedlikehold. Erfaring tilsier at nyetablering av lite kapitalkrevende servicebedrifter, også fører med seg dårligere lønns- og arbeidsbetingelser for de ansatte. Ofte mangler tradisjon for fagorganisering. Dette er en utfordring som myndigheter, seriøse oppdragsgivere og fagbevegelsen må ta på alvor.

Vår egen sikkerhet og forsyninger

Utvikling av mineralnæringen, jernbaneutbygging og økt energiproduksjon må også ses i et sikkerhets- og forsyningsmessig perspektiv. Som et lite land er Norge helt avhengig av utveksling med Europa, og et tett samarbeid om naturressurser, energi og transport er helt nødvendig for å sikre oss stabile forhold i en omskiftelig verden. Vi er en stabil olje- og gassleverandør, og kan bli det samme på klimakritiske mineraler og fossilfri energi. Vi reduserer Europas avhengighet av globale leverandører, og bygger dermed også vår egen sikkerhet. Derfor må vi også drive næringsutvikling og samfunnsutbygging i områder som kritisk viktig for Norge både med hensyn til interkontinental godstransport, suverenitetshevdelse og utnyttelse av naturressurser.

Internasjonal solidaritet

Kampen mot klimaendringer er også en internasjonal kamp mot fattigdom og for solidaritet. Norge har gode grunner til å bidra både i kampen for å få ned CO₂-utslippene og håndtere utslagene av klimaendringene.

Veiskille

Klimaendringene utfordrer oss alle. Alle kan vi gjøre noe. Hva vi kan gjøre avhenger av hvilke ressurser vi har, men også av hvilken oppgave vi ellers har i samfunnet. Arbeidsmandsforbundet er et fagforbund, vi slåss for arbeidfolks rettigheter og verdighet i arbeidslivet. Vi er ikke en miljøorganisasjon. For vår del blir klimaengasjement et spørsmål om å tilpasse politikken til klimautfordringene, og bidra fra vårt ståsted der det skjer endringer i positiv retning. Vi kan ikke, og skal ikke, gi slipp på vår primære oppgave.

Prosjekt «Veiskille 2030» er et organisasjonsinternt klimaprojekt. Prosjektet er et bidrag til riktige endringer. Vårt bidrag er å bruke tida fram til 2030 – året da klimamålene skal være nådd – på å gjøre vår egen organisasjon til en samling av medlemmer og tillitsvalgte som forstår klimatrusselen, som vil bidra til å bremse økningen i den globale temperaturen bl.a. ved å gjøre seg faglig-politiske klimatalspersoner, som vil forme en helhetlig faglig politikk for den grønne framtida og selv er villige til å gjøre de endringene som må til.

Prosjekt «Veiskille 2030» skal tilby styrende organer, avdelinger, klubber og tillitsvalgte kunnskap, f.eks. i form av opplæring, innledninger eller kurs, innføring i klimaspørsmål med en faglig innfallsvinkel. Prosjektet skal med praktisk bistand støtte opp under tiltak som avdelinger og klubber setter i gang. På landsmøtet i 2027 skal prosjektet «midtveis-rapporteres» og prosjektrapporten skal være klar til landsmøtet i 2031.

Det skal utarbeides en styrende prosjektbeskrivelse som skal godkjennes av landsstyret.

Tariffpolitisk arbeid

Vårt formål

Bedring av lønns- og arbeidsvilkår og arbeidstakeres verdighet er forbundets mest sentrale formål. De økende inntektsforskjellene i samfunnet og bedriftene rokker ved viktige likhetsprinsipper. Arbeidsgiversiden krever mer fleksible arbeidstids- og innarbeidingsordninger og presser på for å flytte både lønns- og arbeidstidsspørsmål fra kollektive til individuelle avtaler.

Et løft for større likhet

Lik lønn for likt arbeid skal være en selvfølge. Forbundet skal jobbe for at garantiordningen blir hevet opp mot og likestilles med gjennomsnittet i industrien, og at overenskomster innenfor små områder også omfatter gode ubekvemstillegg. Forbundet bør arbeide for at medlemmer som er organisert på minstelønnsoverenskomster, og som har lokal forhandlingsrett, også sikres lavlønnsstillegget ved sentrale lønnsoppgjør. Forbundet må evaluere flere overenskomster med tanke på allmenngjøring av flere tariffavtaler.

Samtidig må det jobbes for at lov og forskrift om offentlige anskaffelser styrkes og etterlevs i alle aktuelle bransjer.

Kommende oppgjør

I framtidige lønnsoppgjør må det legges vekt på klare omfangsbestemmelser i overenskomstene. Arbeidets art må være avgjørende når man inngår tariffavtale. Intensjonen bak ny pensjonsreform er å få flere til å stå lenger i arbeid, men de med lav lønn og deltidsjobb taper på reformen. Kampen for en rettferdig pensjon vil fortsatt være et krav ved lønnsoppgjørene.

Det er viktig at lønnsbetingelser gjelder for både organiserte og uorganiserte. På den måten unngår man å legge opp til konkurransevridning og fordeler for uorganiserte bedrifter i anbudsutsatte bransjer. Forbundet vil jobbe for at medlemmene får bedre velferdsgoder enn de uorganiserte, blant annet ved at LO–NHO-ordningene bare skal gjelde for medlemmer.

Tariff-shopping er et økende problem og en kommende fagforeningskrise. Som et virkemiddel mot dette må forbundet i samarbeid med LO og andre forbund videreutvikle om-

fangsbestemmelsene i overenskomstene slik at de motvirker de kreative løsningene fra arbeidsgiversiden. En stadig endring i arbeidsområder, hvor ansatte blir fratatt sine opprinnelige arbeidstitler og da plutselig står utenfor sitt opprinnelige tariffområde, gjør at en blir sårbar i forhold til overenskomstenes styrke. Forbundet må i periodene mellom tariffoppgjørene arbeide for tekstlige tilpasninger som må inn i overenskomstene for å unngå at bedriftene kan benytte avtaler med dårligere vilkår for våre medlemmer.

Det må jobbes aktivt

Tariffarbeid er et kontinuerlig arbeid som må jobbes med i hele perioden mellom lønnsoppgjør. Tariffrådene må møtes og jobbe kontinuerlig med dette i samarbeid med arbeidsgiverorganisasjonene.

Forbundet fortsetter arbeidet for innføring av full fradragsrett for fagforeningskontingent samt større skattefradrag/bunnfradrag for arbeidsreiser/pendling. Forbundet må jobbe politisk for å få fjernet de nye usosiale skattene som tidligere regjering har kommet med på diett- og kilometergodtgjørelse, samt heve kilometersatsene for bruk av privat bil. Arbeidstakernes rettigheter ved konkurser må bedres og reglene strammes kraftig inn.

Arbeidstid

Normal eller fleksibel hverdag?

Normalarbeidsdagen er under stadig angrep. For noen betyr det at skillet mellom arbeid og fritid blir mer og mer uklart, for andre betyr det at omfattende skift- og turnusordninger skaper en todelt tilværelse med arbeidsintensive og arbeidsfrie perioder. Begreper som fleksibilitet og tilgjengelighet brukes av sterke aktører som ser arbeidstakerne som en innsatsfaktor som til enhver tid kan tilpasses virksomhetens behov.

Arbeidstid – også et spørsmål om helse

Arbeidstid er regulert gjennom tariffavtalene og arbeidsmiljøloven, og er like mye et arbeidsmiljø- og helsespørsmål som et spørsmål om fordeling mellom arbeid og fritid.

Skiftarbeid, delte skift, gjennomsnittsberegning av arbeidstid og kvelds- og nattarbeid brukes som verktøy for effektivisering. Arbeidsmiljølovens kapittel 10 krever at slike ordninger avtales, og arbeidstakere og tillitsvalgte

blir satt under press fra arbeidsgiveren. Arbeidstakeres helse skal ivaretas der det avtales slike arbeidstids- og innarbeidingsordninger.

Forsvar fritiden

Skillet mellom arbeidstid og fritid skal være klart definert.

Kampen om fritida er kampen for et fullverdig arbeidsliv.

Forbundet ser en stadig økning i arbeid som utføres til tider på døgnet som tidligere var definert som fritid.

Forbundet skal motarbeide endringer i tariffavtaler og arbeidsmiljølovens bestemmelser om arbeidstid som truer arbeidstakeres kontroll med egen fritid. Vi må videre arbeide for en innskjerping i arbeidstids- og innarbeidingsordninger som i større grad gjør det mulig å kombinere det å arbeide med å delta i samfunns- og familieliv. Forbundet vil jobbe for at søndag fortsatt er en fridag. Forbundet skal jobbe for at arbeid som hovedsakelig foregår om natten skal sidestilles med helkontinuerlig skiftarbeid, og at de som har belastende skiftarbeidsordninger kan ta ut tidligere pensjon. Forbundet skal arbeide for at offentlig eide virksomheter blir en pådriver for å minske presset på normalarbeidsdagen og arbeid på ugunstige tider av døgnet.

Kontroll og oppfølging

Forbundet vil jobbe for et mer oversiktlig system av innarbeidingsordninger og hyppigere kontroller i tett samarbeid med offentlige myndigheter. Det skal fremdeles være anledning for tillitsvalgte å avtale arbeidstids- og innarbeidingsordninger lokalt. Ordninger som medfører sammenhengende arbeid i mer enn en 7 dagers periode og som fører til overnatting borte fra hjemmet, skal fremdeles godkjennes av forbundet eller LO.

Arbeidsmiljø

Helsa er viktigst!

Alle skal kunne jobbe til pensjonsalderen uten å ha pådratt seg skade eller sykdom på jobben. Det er vårt og arbeidsmiljølovens mål. Vårt og arbeidsmiljølovens krav er at arbeidsmiljøet, på kort og lang sikt, skal være fullt forsvarlig både som helhet og når vi vurderer de enkelte faktorene for seg. HMS-arbeidet skal ha høy prioritet og arbeidsmiljøtiltak er en rettighet og en investering i helse og produktivitet, ikke en kostnad. Det er arbeidsgiver som ene og alene er ansvarlig for arbeidsmiljøet, men arbeidstakere, verneombud og tillitsvalgte har rett og plikt til å medvirke for en kontinuerlig forbedring. Deltakelse og medvirkning er i seg selv en sentral del av et godt arbeidsmiljø og en forutsetning for likeverd i arbeidslivet.

Inkludering

Alle skal kunne få og beholde en jobb. Et fullt forsvarlig arbeid betyr også tilpasning. Arbeidet må kunne tilpasses

ulike behov og forutsetninger i forskjellige livsfaser. Det er et mål at medlemmene gjennom tilrettelegging skal kunne stå i jobb til pensjonsalder i alle yrker. Norsk må være det primære arbeidsspråket, også av hensyn til HMS.

Vernetjenesten

En arbeidsplass er avhengig av en velfungerende vernetjeneste. Verneombudet ivaretar interessene i et HMS-arbeid for alle på arbeidsplassen. Klubber, tillitsvalgte, hovedverneombud og medlemmer må påse at det til enhver tid er valgt verneombud iht. arbeidsmiljølovens krav. Det er viktig at nyvalgte verneombud umiddelbart får grunnopplæring, og dermed settes i stand til å utføre oppgavene. Opplæringen bør være ut fra fagbevegelsens mål og prinsipper. Verneombudet må ha tilstrekkelig tid i jobben til å ivareta vervet på en god måte.

Styrking av arbeidsmiljøloven

Lovgivning innenfor HMS er i stadig utvikling og endring. Arbeidsmiljøloven er «Arbeidslivets Grunnlov» og er en

vernelov for arbeidstakerne. Forringes lovverket innenfor HMS vil dette få negative konsekvenser for arbeidstakerne og deres arbeidsmiljø. Arbeidsmiljøloven må styrkes gjennom faglig-politisk arbeid.

Fast ansettelse skal være hovedregelen i norsk arbeidsliv. Bruken av midlertidig ansettelser er med på å forringe arbeidsmiljøet. Midlertidighet fører til usikkerhet rundt egen livssituasjon og manglende tilhørighet til arbeidsplassen.

Retten til heltidsstilling skal lovfestes for å unngå utstrakt bruk av deltid. Forbundet skal jobbe for at transport/flytt fra en lokasjon til en annen i løpet av en arbeidsdag skal avlønnes som arbeidstid.

Det må jobbes for at arbeidsmiljølovens regler for virksomhetsoverdragelse styrkes slik at de også omfatter serviceyrkene og andre som i dag faller utenfor regelverket. Det må jobbes mot at dette er standard og evt. unntak skal drøftes av partene. Det må også tas med regler for overføring av opptjente ytelser som feriepenger og lignende. Dette sikrer forutsigbarhet i arbeidsforholdet.

Rettferdig pensjon for arbeidsfolk

Øk OTP-satsen

Arbeidsfolk skal behandles med verdighet, også etter oppnådd pensjonsalder. Pensjon er utsatt lønn og arbeidstakere må ha innflytelse på forvaltningen av egne pensjonspenger. I dagens obligatoriske tjenstepensjon (OTP), er det lovpålagte innskuddet på minimum to prosent av lønnen. Dette er for lavt, og den lave satsen rammer særlig arbeidsfolk i lavlønnsyrker. Forbundet må jobbe for at lovpålagt prosentsats for OTP heves betraktelig. Utviklingen går mot at folk lever stadig lengre noe som medfører at de forventes å bidra med flere år i arbeidslivet. Forbundet må jobbe for at de som ikke har helse til å kunne forlenge arbeidslivet også får en pensjon de kan leve av. Det er urimelig at hardtarbeidende mennesker må basere seg på egen sparing for å ha en viss levestandard etter et langt arbeidsliv.

Et system for utjevning

For å sikre et nøytralt og rettferdig pensjonssystem må det etableres brede ordninger som jevner ut forskjeller mellom yrker, kjønn og bedrifter. Det må lages felles systemer for opptjening av rettigheter.

En samordnet tariffesting av private tjenstepensjonsordninger, vil kunne sikre ansattes rettigheter og medbestemmelse. Det vil også redusere risikoen for at arbeidsgivere kutter i pensjonen for å spare penger. Dette vil kunne bidra til at offentlige anbudsprosesser og konkurranseutsetting blir preget av mer redelighet, og at bedrifter ikke vinner anbudskonkurranser som følge av innsparinger på ansattes pensjonsordninger.

En samordnet tariffesting av pensjonsordninger vil også forenkle jobbskifte for den enkelte. Det vil redusere administrative kostnader for bedriftene, og risikoen for tap av opptjening for den ansatte vil forsvinne.

Bedre kontroll

Det er vanskelig for ansatte å kontrollere bedriftens innbetaling av OTP. Forbundet vil arbeide for at innbetaling av pensjon skal være kontrollerbar. Det må arbeides for at både saldo og innbetalt OTP blir synlig på lønns slippen. Samtidig må forbundet arbeide for at forskjellene mellom pensjoner i offentlig og privat sektor utjevnes.

AFP uten tapere

Ny AFP-ordning må på plass i inneværende stortingsperiode. Med dagens AFP-ordning mister mange hele AFP'en på slutten av arbeidslivet uten å få noe igjen for tiden i tariffbundet bedrift. Usikkerheten med ordningen gir heller ingen insentiver til unge for å starte arbeidslivet i tariffbundne bedrifter. Ordningen må derfor kraftig forbedres. Det må arbeides for opptjeningsbasert AFP-ordning

Politiske uttalelser

Uttalelse nr 1

Kamp for et seriøst arbeidsliv/Arbeid og velferd

Landsmøtet i Norsk Arbeidsmandsforbund mener at den sikreste veien til god velferd i samfunnet er å sørge for at det er arbeid til alle og at verdiskapingen er jevnt fordelt. Velferdsstaten, som fagbevegelsen har vært med å bygge opp, bidrar til omfordeling, og det offentlige har en sentral rolle i å motvirke ulikhet.

De økonomiske forskjellene mellom folk i Norge har økt. De som har mest fra før får mer å rutte med, mens gapet til de som har mindre blir stadig større. Norsk Arbeidsmandsforbunds mål vil alltid være et samfunn med et godt organisert arbeidsliv, en rettferdig lønnspolitikk med kollektive lønnsforhandlinger, et omfordelende skattesystem og en sterk velferdsstat. Dette er avgjørende for å sikre utjevning og redusere forskjellene mellom folk.

Kjønnsdimensjonen i ulikhet i lønn er sterk. Kvinner har fremdeles en systematisk svakere arbeidslivstilknytning enn menn, både andelen i jobb og andelen som jobber deltid. Derfor vil det være viktig for våre lavlønsgrupper å prioritere likelønn

og lavlønnstillegg i tariffoppgjørene. Dette vil også bidra til å styrke fremmedspråklige arbeidstakers posisjon i det norske arbeidsmarkedet. Kampen mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet er en av de viktigste faglige og politiske utfordringene for Norsk Arbeidsmandsforbund. Et todelt arbeidsliv med utrygghet og sosial dumping for noen og trygge jobber for andre, må bekjempes med hele verktøykassen.

Landsmøtet krever at alle offentlige anbud må ivareta kvalitet, helse og sikkerhet på en forsvarlig måte. Å vektlegge laveste pris høyt bidrar til å styrke de useriøse bedriftene og skaper et A- og B-lag i norsk arbeidsliv. For mange av våre medlemmer innen blant annet renhold, vakt og anlegg, har den økte konkurransen i anbudsmarkedet bidratt til usikre ansettelser, dårlig lønn og farlige arbeidsforhold. Renholdere vitner om stadig høyere arbeidspress og i anleggsbransjen har dette ført til ulykker med dødelig utfall. For å sikre ordnede lønns- og arbeidsforhold for arbeidsfolk må det offentlige stille krav om tariffavtaler i bedriftene som vinner anbud, krav om lærlinger og at faste og hele stillinger er normen.

Norsk Arbeidsmandsforbund hilser regjeringens storrengjøring i arbeidslivet velkommen. Støre- regjeringens arbeidslivspolitik har bidratt til å demme opp om sosial dumping og

arbeidslivskriminalitet. Arbeidet som blitt satt i gang av regjeringen er omfattende og grundig. Nye og strenge reguleringer av bemanningsselskapene, styrkede rettigheter til faste og hele stillinger og kollektiv søksmålsrett, er bare noe av det som allerede er på plass. Men fremdeles har vi en vei å gå.

Siden 1895 har Norsk Arbeidsmandsforbund organisert utsatte grupper i samfunnet, og bidratt til å bedre arbeidsfolks lønns- og pensjonsrettigheter. Siden forbundet stilte seg bak pensjonsreformen i 2005 har vi fulgt nøye med på hvordan reformen slår ut sosialt, og eventuelle skjevheter som oppstår. Støre-regjeringen signalert at den vil bidra med penger til en ny AFP-ordning og vi har ingen garanti for at neste regjering sier det samme. Forbundet kommer fortsette arbeidet for en forbedret AFP-ordning, som tetter hullene og gir opptjening for alle år i AFP-bedrift.

Uttalelse nr 2

En forutsigbar samferdselspolitikk

Norsk Arbeidsmandsforbund viser til at det fremdeles er store utfordringer på norske veier. Et godt vedlikehold av veinettet har stor betydning for næringslivet og arbeidsplassene i distriktene. Lavt vedlikeholds nivå i mange år har ført til stort forfall i infrastrukturen. Dette går på bekostning av brukernes fremkommelighet, sikkerhet og trygghet.

Forbundet krever derfor at Regjering og Storting opprettholder økt satsing på vei, jernbane, havner og kollektivtransport i budsjettene. Nasjonal transportplan må være forutsigbar og forpliktende i tilknytning til de årlige budsjettfremlegg. Organiseringen av investeringer, drift og vedlikehold av veier må samordnes. Flere utbyggingselskaper og veieiere bidrar til økte kostnader, fragmenterte fagmiljø og mindre sammenhengende utbygging. Anleggsbransjen må kunne planlegge og posisjonere seg på best mulig måte.

Anbudsprosjekter må ikke være for store og de må være i offentlig regi. Prosjektene må tilrettelegges slik at de

kommer hele anleggsbransjen, både nasjonale, regionale og lokale entreprenører til gode.

Kontrakter og kriterier må fremme seriøsitet og utføres på en klimavennlig måte og med så små naturinngrep som mulig. Arbeidsmiljø, kvalitet og bærekraft må være bærebjelkene i enhver kontrakt. Et ordentlig og seriøst arbeidsliv, krever seriøse oppdragsgivere. Økonomisk satsing, og gjennom seriøse innkjøpskontrakter, vil samfunnet bidra til flere arbeidsplasser og skape tiltrengt kompetanse i anleggsbransjen i Norge.

Landsmøtet krever at norsk jernbane igjen samles på offentlige hender og at InterCity-arbeidet må gjennomføres i henhold til inneværende Nasjonal Transportplan. Det må videre legges til rette for en økt statlig satsning på havner, farleder, oljevern og slepebåtberedskap i egen regi. Mest mulig gods må over på sjø og kystlinjen vår må sikres på best mulig måte.

Viktige investeringer i tilknytning til nasjonal sikkerhet som vann og avløp, vedlikeholds etterslep på vei, ras og tunell sikring må øremerkes.

Uttalelse nr 3

Klimakritiske mineraler

Bergindustrien er en viktig distriktsnæring som gjennom utvinning og videreforedling av mineraler gir grunnlag for økt verdiskapning i distriktene. Forekomstene og bedriftene er spredt over hele landet og skaper grunnlag for bosetting og sysselsetting i mange kommuner. En viktig forutsetning for utnyttelse av potensialet i norsk mineralnæring er kartlegging av hele landet og sikring av utvinningsrettigheter bl.a. gjennom statlig norsk eierskap.

Norsk Arbeidsmandsforbund har som mål at norsk mineralnæring skal bli bærekraftig. Ikke bare når det gjelder klima og natur, men også sosialt bærekraftig. Næringen skal være aktiv å søke fremtidsrettete løsninger. Dette må ivaretas gjennom fokus på lokalsamfunn, økonomi, arbeidsplasser og miljø. De fleste gjenstander vi omgir oss med i hverdagen, inneholder produkter fra bergindustrien. Når vi bygger infrastruktur og bygninger, bruker digitale plattformer, utvikler ny teknologi eller lager middag på kjøkkenet, er vi avhengig av råstoffer hentet ut fra jordskorpen.

I en tid hvor vi haster mot fossilfri energiproduksjon spiller mineraler en nøkkelrolle for å kunne gjennomføre det grønne skiftet. Uten sikker og trygg tilgang på klimakritiske mineraler lykkes vi ikke med å skape et mer klima- og miljøvennlig samfunn.

Mineraler er en grunnleggende forutsetning for enhver industriell verdikjede. Det er derfor viktig at Europa og verden har en sikker tilgang til mineraler som er nødvendig for å trygge god velferd og demokratiske samfunnsordninger. Norge kan ikke overlate dette til andre. Vi må ta vår del av ansvaret.

Norge har verdier for flerfoldige milliarder kroner i uutnyttede mineralforekomster. Norge har gode forutsetninger for å kunne forvalte disse verdien på en måte som både ivaretar klima, minimaliserer naturinngrep og sikrer norsk økonomi, inntekter og arbeid for fremtidens generasjoner.

For å sikre at vi lykkes må regjering og Storting bidra til å korte ned konsesjonsbehandlingen i tråd med bl.a. EUs anbefalinger. Det må sikres tilgang på langsiktig risikokapital og at en større del av verdiskapningen blir igjen lokalt og nasjonalt. Vi må også sikre fremtidig mineralfaglig kompetanse.

For å lykkes trengs det gode strategier og politisk handlekraft for en næring som kan gi betydelig sysselsetning og inntekt til landet. Kortreiste mineraler og naturstein må i størst mulig grad videreføres i Norge og være viktige komponenter i norske offentlige byggeprosjekter. Det må satses på lokal arbeidskraft og lokale leverandører. Dette sikrer sysselsetting og næringsliv i regionene.

Det må legges til rette for et utstrakt og konkret samarbeid mellom bransjen, myndigheter og andre berørte både nasjonalt og internasjonalt for å nå de mål fremtiden krever av oss.

Uttalelse nr 4

Kritisk infrastruktur

Strøm, vann og avløp er kritisk infrastruktur som vi har sett på som en selvfølge i mange år. Dessverre har vi forsømt oss og havnet i en alvorlig situasjon.

Det siste året har vi sett en prisstigning på strøm som er vanskelig å forstå. Vi ser store utfordringer rundt produksjon og manglende transportnett for strøm. Regjeringen har kommet med en god strømstøtteordning, men vi trenger en mer bærekraftig og langsiktig løsning. Norge må ha strømpriser som alle har råd til å betale.

Norsk Arbeidsmandsforbund krever at regjeringen kommer med flere tiltak for å redusere strømprisene. Landsmøtet foreslår å innføre et toprissystem. I tillegg må det satses på utbygging av produksjon og oppgradering av strømmettet for å komme i mål med det grønne skiftet.

Kostnader for vann og avløp i Norge er i hovedsak dekket av selvkostprinsippet, der gebyrene bestemmes av politikerne i kommunene. Det har fungert godt, men nettene begynner å nå sin levealder og behovet for sanering øker. Det er estimert et etterslep på cirka 300 mrd, og etterslepet øker for hvert år. Staten stiller også nye krav som for eksempel nitrogenrensing av avløp, noe som vil sette kommunene i en enda større økonomisk krise.

Norsk Arbeidsmandsforbund mener at begeret er fullt og at staten må på banen for å hjelpe kommunene. Det må gis

økonomisk støtte, hjelp til kartlegging samt bistand for å få på plass interkommunale løsninger som legger til rette for felles renseløsninger og reservevannsløsninger. Vi må sikre at kommunene kan gi alle en ren og sikker vanntilførsel. I tillegg må forurensingen av sjøer og vassdrag reduseres, slik at det finnes liv i vassdragene også i framtiden.

Uttalelse nr 5

Stans Russlands angrepskrig i Ukraina

Norsk Arbeidsmandsforbund fordømmer på det sterkeste Russlands angrep på og krigføringen i Ukraina. Invasjonen er et grovt brudd på folkeretten, og et angrep på frihet, menneskerettigheter og demokrati. Folkeretten, menneskerettigheter og demokrati som er helt grunnleggende fagbevegelsen, er under angrep fra Putins totalitære regime, og rammer folk både i Russland og i Ukraina.

Det har snart gått ett år og tre måneder siden dette uberettigede, uprovoserte og ulovlige angrepskrigen ble

satt i gang av Russland. Konsekvensen har vært ufattelige lidelser, død og ødeleggelser som vi ikke har sett maken til i Europa siden andre verdenskrig. Millioner har måttet flykte fra sine hjem og familier har blitt revet frå hverandre. De grufulle angrepene på kritisk infrastruktur og sivilbefolkning pågår fortsatt med full styrke.

Norsk Arbeidsmandsforbund støtter Ukrainas uavhengighet og suverenitet innenfor de internasjonalt anerkjente grenser. Det er derfor viktig at også Norge som nasjon bidrar både økonomisk og militært sammen med våre internasjonale samarbeidsland. Norge må også bidra humanitært, blant annet ved å ta i mot flyktninger frå Ukraina.

Forbundet vil berømme det ukrainske folk for deres modige innsats og kamp mot Russlands fortsatte aggresjon, som truer både demokrati, menneskerettigheter og rettstaten. Arbeiderbevegelsens solidaritet kjenner ingen grenser i kampen for fred og rettferdighet, og vil stå solidarisk sammen med det ukrainske folk i den videre kampen for frihet.

Uttalelse nr 6

Bruk stemmeretten!

Landsmøtet i Norsk Arbeidsmandsforbund oppfordrer medlemmer og tillitsvalgte til å stemme på de rødgrønne partiene i kommune- og fylkestingsvalget 2023.

Landsmøtet i Norsk Arbeidsmandsforbund tar avstand fra høyrepartienes politikk som bidrar til økte forskjeller, et utrygt arbeidsliv og svekker velferdsstaten. Også i fylker og kommuner betyr det noe hvem som styrer og landsmøtet oppfordrer derfor medlemmer og tillitsvalgte å stemme på de rødgrønne partiene i kommune- og fylkestingsvalget 2023.

Rettferdighet, likestilling og demokrati er ikke noe som kommer av seg selv, men er verdier som må forsvares og utvikles hver eneste dag. I snart 130 år har forbundet kjempet for arbeidsfolks rettigheter. Vi har alltid støttet de partier som jobber med oss – ikke de som jobber mot oss.

Åtte år med en Høyrestyrt regjering har vist oss at de fører en politikk som angriper og svekker den norske modellen. Nettopp faste ansettelser og høy organiseringsgrad er

kjernen i denne modellen, og politikk som legger til rette for sosial dumping og arbeidslivskriminalitet og til utnyttelse av mennesker, frarøver fellesskapet for milliarder av kroner.

Samtidig møter fellesskapet stadige krav om å levere flere og bedre velferdstjenester, uten at de som har mest fra før skal betale mer skatt. Dette utnyttes av høyrepartiene til å undergrave fellesskapsløsningene og svekke velferdsstaten. Vi ser med stor bekymring på utviklingen av et samfunn der ulikheten mellom mennesker øker, og at noen få stikker av med størsteparten av verdiene skapt av arbeidsfolk.

For å motvirke disse sterke kreftene er det avgjørende at arbeidsfolk organiserer seg, men også at vanlige folk har innflytelse på politiske avgjørelser. Vi sier derfor nei til storstilt privatisering av kommunale tjenester og vil ha en offentlig velferd der tjenester som helse og omsorg er ordnet av stat og kommune.

Landsmøtet i Norsk Arbeidsmandsforbund oppfordrer alle medlemmer til å bruke stemmeretten for å styrke de partier som kjemper for de samme verdier som fagbevegelsen.

Besøksadresse

Norsk Arbeidsmandsforbund
Grubbegata 6, 0179 OSLO
Telefon:+ 47 22 40 10 60

arbeidsmandsforbundet.no

Postadresse

Norsk Arbeidsmandsforbund
Postboks 8704, Youngstorget
0028 OSLO

E-post: norsk@arbmand.no